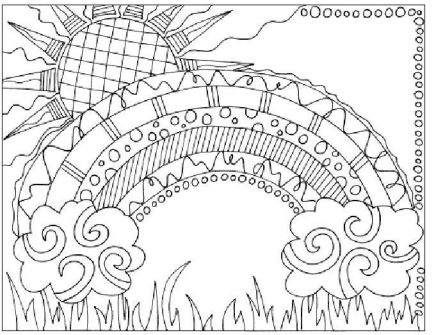
Александр
Некрасов (Гамса)

Асбя кыа

Александр Некрасов (Гамса)

Асъя кыа

Сьыланкывъяс
Кывбуръяс
Висьтъяс

Сыктывкар
ООО «Издательство «Кола»
2011

ББК 84(2Рос-Коми)
Н 48

Некрасов А.И. (Гамса)
Н 48 Асъя кыа. Бӧрйӧм гижӧдъяс: сьыланкывъяс, кывбуръяс да висьтъяс.– Сыктывкар: ООО «Издательство «Кола», 2011.– 128 л. б.

Коми литература радейтысьяслы бура тӧдсаӧсь Емдін районысь Гам сиктса олысь Александр Иванович Некрасовлӧн висьтъясыс да кывбуръясыс, кодъяс петавлісны нин торъя книгаясӧн. «Асъя кыа» выль небӧгӧ пырисны гижысьлӧн сьыланкывъяс, бӧрйӧм кывбуръяс да висьтъяс.

© Некрасов А.И. (Гамса), 2011
© ООО «Издательство «Кола», 2011

КОМИ СЬЫЛАНӦЙ МЕНАМ

АВЪЯ ЛЭБАЧ — КОМИ КЫВ

Шыладыс Фёдор Вокуевлӧн

Авъя лэбач — коми кыв.
Коми сёрни, сьыланкыв.
Быдмин-сӧвмин, сьӧлӧмшӧрӧй,
Коми йӧзкӧд парма шӧрын.
Коми йӧзкӧд парма шӧрын.

Мича дзоридз — коми кыв,
Чужанінлӧн муса кыв.
Уна нэм тэ олан-вылан,
Ылӧдз нималан да кылан.
Ылӧдз нималан да кылан.

Шонді югӧр — коми кыв,
Кыпыдджыка сёрнит, сьыв.
Медым тэнад ыджыд рӧдыд
Коми кывлысь мичсӧ тӧдіс.
Коми кывлысь мичсӧ тӧдіс.

КОМИ СЬЫЛАНӦЙ МЕНАМ

Шыладыс Юрий Терентьевлӧн

Коми сьыланӧй менам,
Мича дзоридз кодь ныв,
Эзысь гӧлӧсыд тэнад
Ылӧдз нюжӧдӧ сыв.

Тэнӧ, сьыланӧй, сьылас
Муса чужанін тан.
Тэнсьыд сьылӧмтӧ кывзас
Дона Коми му-мам.

Небыд, мича и гора,
Коми сьыланӧй, тэ,
Енлысь дзоньвидза кора
Тэныд, зарниӧй, ме.

Коми сьыланӧй менам,
Мича дзоридз кодь ныв,
Эзысь гӧлӧсыд тэнад
Ылӧдз нюжӧдӧ сыв.

ЮГЫД ТОМЛУНӧЙ

Шыладыс Михаил Оверинлӧн

Югыд томлунӧй, тэрыб лэбачӧй,
Менам олӧмлӧн асывводз,
Лэбзин-жбыркнитін татысь, донаӧй,
Шоныд саридзлань тэ водза-водз.

Тэнсьыд, томлунӧй, бордтӧ чышкаліс
Шуштӧм олӧмыс — война кад.
Сійӧ пӧраас, кор ми янсалім,
Дзикӧдз гугасьліс тай олӧм лад.

Ылӧдз визувтіс сійӧ пӧраыс,
Кадыс пудритіс менсьым юр.
Волы гӧститны, муса томлунӧй,
Локтігкежлад ме тэд пуа сур.

Тэкӧд гудӧкӧн сэсся ворсыштам,
Эжва нӧрыслысь торкам ун.
Мича сьыланкыв панам-горӧдам,
Чужтам нывъяслысь ми сӧстӧм нюм.

ӦШКАМӦШКА

Шыладыс Вацлав Мастеницалӧн

Медбӧръя зэр тусьяс
Сывъяс босьтіс шонді.
Сэсся ӧшкамӧшка
Зіля дорны пондіс. } кыкысь

Здук... И Эжва весьтӧ
Ӧшйис зарни карнан,
Нуас шонді васӧ
Черинас и арнас. } кыкысь

Котӧртам ми, челядь,
Карнан помсӧ корсьны,
Сӧмын оз тай радейт
Сійӧ микӧд ворсны. } кыкысь

Вӧтӧдны ог вермӧй,
Ю катыдыс мунӧ.
Дӧзмис миян вылӧ.
Эжваас и суніс. } кыкысь

ӦТИ ДУМӦН ОЛА

Шыладыс Марк Новосёловлӧн

Ӧти думӧн ола ӧні:
Колӧ шӧриавны шог.
Менам мусукӧй, тэ кӧні?
Мыйла та дыра он лок?
} кыкысь

Вой тӧв, вой тӧв, тэнӧ кора:
Ну вай ылі муӧдз дой,
Дона мортлы сьӧлӧм дорас
Менсьым шоглунӧс тэ кой.
} кыкысь

Мусукӧс кӧ унмыс суис,
Козьнав сылы мича вӧт.
Матысмӧ мед локтан туйыс
Мед ме шог пиас ог пӧд.
} кыкысь

Ӧти думӧн ола ӧні:
Колӧ шӧриавны шог.
Менам мусукӧй, тэ кӧні?
Мыйла та дыра он лок?
} кыкысь

ВЫЛЬ ВОСЯ КОЗИН

Шыладыс Иван Козловлӧн

Ӧшинь стеклӧӧ мича дзоридзьяс
Кӧдзыд ляскӧма бара со.
Мый пӧ мӧвпыштан Выль во водзвылын,
Сійӧс збыльмӧдас локтысь во.
кыкысь

Сиа ныв-пилы: шуд мед нюмъялас
Налӧн сьӧлӧмын лунысь-лун.
Лёксӧ бур йӧзлы коді туналӧ,
Сылӧн пемдас мед олӧм-ун.
кыкысь

Медым томъяслӧн муслун дзордзалас,
Лоас мичаник сьыланкыв.
Коді туйынӧсь, налы воча мед
Бурыс мыччылас бордъя сыв.
кыкысь

Ӧшинь стеклӧӧ мича дзоридзьяс
Кӧдзыд ляскӧма бара со.
Мый пӧ мӧвпыштан Выль во водзвылын,
Сійӧс збыльмӧдас локтысь во.
кыкысь

КАТЯ, КАТЯ, КАТЕРИНА

Шыладыс Марк Новосёловлӧн

Катя, Катя, Катерина,
Ӧмидз тусь кодь сиктса ныв!
Тэлань менам сьӧлӧм сынӧ.
Кора: мыччы мелань сыв.

Ловъя кодзув — менам муслун,
Менам радлун, сьӧлӧмшӧр!
Морӧс кудйысь би оз куслы
Асывводз кӧть вой шӧр бӧр.

Менам ловлы тэ медмича,
Шонтӧ менӧ тэнад нюм.
Аканьӧс моз тэнӧ видза,
Некор мичлунсьыд ог ум.

Катя, Катя, Катерина,
Ӧмидз тусь кодь сиктса ныв!
Тэлань менам сьӧлӧм сынӧ.
Кора: мыччы мелань сыв.

МУСА НЫВЪЯС

Шыладыс Марк Новосёловлӧн

Муса нывъяс — миян колипкайяс,
Гажӧданныд Эжва дорса сикт.
Льӧм пуяс моз дзоридзалад майын,
Сэсся нюмыд оз и куслы дзик.

Бандзибаныд алӧй кыа ворсӧ,
Синъясаныд ӧзйӧ лӧзов би.
Мырддянныд ті зонъяслысь лун-войсӧ,
Сьӧлӧманыс бипур пестад ті.

Ворсӧдчӧй, кор томӧсь, дзоридз нывъяс,
Мусукасян кадыд — сійӧ ма.
Но эн шедӧй мисьтӧм мортлы тывъяс,
Сэки шудыд исковтас, кыдз ва.

Муса нывъяс — миян колипкайяс,
Гажӧданныд Эжва дорса сикт.
Льӧм пуяс моз дзоридзалад майын,
Сэсся нюмыд оз и куслы дзик.

АР

Шыладыс Марк Новосёловлӧн

Арся кышӧднас вӧччӧма парма.
Воис юсьясӧс колльӧдан кад.
Менам сьӧлӧмӧй майшасьӧ бара.
Шогсьӧ ас ногыс ӧшинь ув сад.

Шонді дыша да сёрӧнджык петӧ,
Весиг дзиб йылӧдз кайны оз лысьт.
Вой тӧв скӧрджыка пуяссӧ летӧ,
Лыддьӧ вӧр-валы гажтӧмджык висьт.

Парма пӧрысьмӧ морт моз сёр арын,
Стрӧга виччысьӧ войвывса тӧв.
Кыдзьяс лышкыда коясны зарни,
Туröб дырйи мед сулыштны чӧв.

Воас тулыс и садьмас на парма,
Важсьыс мичаджык лоас на вӧр.
Сӧмын томлунсьыс шогся ме арнас,
Коді некор оз бергӧдчы бӧр.

ВИЖЪЮР

Шыладыс Гений Горчаковлӧн

Тӧрыт на вой тӧлыс дурис,
Кӧнсюрӧ куйлӧ на лым.
Талун со вижъюр нин сюрис —
Шонді моз восьтӧма син.

Чунь кузя быдмӧглӧн тырмис
Кӧдзыдкӧд вермасьны вын.
Вижъюрлӧн быръӧма йирмӧг,
Ичӧтик морӧсыс пым.

Дзоридзыс гожӧмлань сынӧ.
Матыстӧ гожйӧдчан кад.
Сорлалӧ ма кӧра сынӧд,
Мичмӧдны Коми му рад.

ТЭ ПОБЕДА ДОРИН

Шыладыс Иван Козловлӧн

Тэ победа дорин война вылын,
Чужан мутӧ дорйин, фронтӧвик.
Коми мусянь вӧлін ёна ылын,
Мездін врагысь уна кар да сикт. } кыкысь

Ыджыд праздник лунӧ орденъястӧ
Пинджак морӧс вылад ӧшӧд вай.
Пыдди пукты, дона ёртӧй, асьтӧ,
Винатортӧ юышт ассьыд пай. } кыкысь

Тэнад уна тӧдса гуын куйлӧ.
Казьтыв найӧс, чӧвт и пернапас.
Медым налӧн югыд паметь кузя
Дзирдаласны талун орденъяс. } кыкысь

Тэ победа дорин война вылын,
Чужан мутӧ дорйин, фронтӧвик.
Коми мусянь вӧлін ёна ылын,
Мездін врагысь уна кар да сикт. } кыкысь

ЕМДІН РАЙОН

Шыладыс Михаил Оверинлӧн

Емдін район, олан гажӧй,
Мича тэнад чужӧмбан.
Югыд кодзув, тэ нин важӧн
Шудлун йӧзлы ваян тан.

Припев:
Емдін район — шонді югӧр,
Эжва тэнад муса ныв.
Уджач войтыр — йӧзлӧн чукӧр
Сьылӧ мыла сьыланкыв.

Джуджыд мылькъяс, ёльяс, шоръяс,
Емва ю и парма-вӧр —
Ставыс тэнад мусаторъяс,
Емдін район — сьӧлӧмшӧр.

Припев.

Уна ныв-пиӧс тэ быдтін
Емдін район — муса мам.
Муса дзоридз, ачыд быдман,
Ёсьтан кужӧмлун да сям.

Припев.

ЛОЛӦЙ РАДЛӦ ТЭНАД ГАЖӦН

Шыладыс Юрий Терентьевлӧн

Рытъя кыа вӧр ді сайӧ
Дзебис гожъялыштӧм бан,
Эжва вывсянь сӧдз ру кайӧ,
Гора шыасис баян.

Эзысь шыыс нылӧс корӧ:
Вичча тэнӧ тані ме.
Лок вай, оз тусь, сьывны горӧд.
Меным медся муса тэ.

Менам сьӧлӧм тӧдӧ важӧн
Тэнсьыд мичлун, сӧстӧм нюм.
Лолӧй радлӧ тэнад гажӧн,
Кӧсъя: збыльмӧд менсьым дум.

Кутчысьлам ми ёна-ёна
Тэа-меа талун тан.
Тэ ӧд зарниысь мем дона,
Мича тэнад чужӧмбан.

ЛУНВЫЛӧ ЛЭБӧНЫ ЮСЬЯС

Шыладыс Юрий Терентьевлӧн

Бара лунвылӧ лэбӧны юсьяс,
Тэрыб бордъяснас кӧдзӧны лым.
Шоныд саридзлань лэбнысӧ кузя
Лэбач чукӧрлӧн тырмымӧн вын.

Тані ӧтвылысь олісны юсьяс,
Пыдди пуктісны ёртъяссӧ век.
Кодкӧ висьмис кӧ, сьӧлӧмнас усяс,
Отсӧг пырысь-пыр сетлісны сэк.

Бура муслунсӧ видзисны юсьяс.
Гозъя коластын зык-шум эз ов.
Найӧ пиянсӧ быдтісны сюся,
Медым бать-мамлӧн эз янав ов.

Бара лунвылӧ лэбӧны юсьяс,
Тэрыб бордъяснас кӧдзӧны лым.
Шоныд саридзлань лэбнысӧ кузя
Лэбач чукӧрлӧн тырмымӧн вын.

«ХРОМКА» ГУДӦК

Шыладыс Юрий Терентьевлӧн

«Хромка» гудӧкӧй, эзысь гӧлӧсӧй,
Панлін сьыланкыв уна пӧлӧсӧс.
Кужлін ныв-зонлы гажсӧ вичмӧдны,
Югыд томлунсӧ налысь мичмӧдны. } кыкысь

Ӧні гӧлӧсыд тэнад быръӧма,
Быттьӧ сьӧлӧмыд шогӧн тыръӧма.
Видзны чужан му муніс ворсысьыд,
Тэнсьыд гӧлӧстӧ восьтысь-корсьысьыд. } кыкысь

Локтас сійӧ, да бара шыасян,
Нылӧс чукӧстан рытъя кыасянь.
Ворсан сьыланкыв уна пӧлӧсӧс,
Нылыс сьылас сэн мича гӧлӧсӧн. } кыкысь

ЛИЗА, ЛИЗА, ЛИЗАВЕТА

Шыладыс Юрий Терентьевлӧн

Лиза, Лиза, Лизавета,
Ловъя кодзув, мича ныв,
Таг сад йӧрад петав, петав
Сьывны мыла сьыланкыв.

Мыла сьыланкывйыд чужтас
Ыджыд муслун — юмов оз,
Шогтӧ, дойтӧ сійӧ вуштас,
Дорас мусукасян пос.

Ваньыд служба вылысь воис,
Кодӧс радейтін тэ пыр.
Югыд шоныд тувсов войыс
Нимкодясяс тэкӧд дыр.

Тэныд талун зонмыс шуас:
«Аттьӧ виччӧмсьыд, бур ныв.
Миян муслунным мед туас,
Некор оз сім и оз сыв...»

Лиза, Лиза, Лизавета,
Ловъя кодзув, мича ныв,
Таг сад йӧрад петав, петав
Сьывны мыла сьыланкыв.

КОМИ РЕСПУБЛИКАЛӧН БАТЬ

Шыладыс Юрий Терентьевлӧн

Коми Республика, Коми му!
Тэнад бать Батиев ёрт
Зілис век войтырлы вайны шуд,
Югыдлань сынліс бур морт.

Коми Республика, шондібан!
Ӧкмысдас арӧс тэн.
Ичмонь кодь мича на чужӧмбан.
Дзоньвидза сетас мед Ен.

Батиев нима шӧр школа-мам
Челядьлысь югдӧдӧ юр.
Лунысь-лун ныв-зонлысь ёсьтӧ сям,
Олӧмыс лоас мед бур.

Коми Республика, Коми му!
Тэнад бать Батиев ёрт
Зілис век войтырлы вайны шуд,
Югыдлань сынліс бур морт.

КОМИ МУӦЙ,
МУСА ЧУЖАНІНӦЙ

КОМИ СЬЫЛАН, СЬЫЛАНКЫВ

Коми сьылан, сьыланкыв —
Мыла, мича, муса ныв.
Парма весьтӧд юрган, лэбан
Эзысь бордъяса шань лэбач.

Пыр тэ ваян йӧзлы гаж,
Сьыланыд кӧть выль, кӧть важ.
Гудӧк шы кор кыськӧ кылан,
Сэтчань ӧдйӧ лэбзян, сьылан.

Коми сьылан, сьыланкыв,
Ылӧдз нимӧд коми кыв.
Югыд кодзув моз тэ ӧзйы,
Радлун миянлы пыр вӧзйы.

КОМИ СЬЫЛАН

Эжва дорын зонъяс, нывъяс,
Сэні юргӧ сьыланкыв,
Гудӧк ворсӧ, ылӧдз лэбӧ
Авъя лэбач — коми кыв.

Вужвойтырлӧн коми сьылан,
Мыла, мича сылӧн гор.
Сійӧ медым ылӧдз кылас —
Пармашӧрса визув шор.

Чужанінӧй, Коми муӧй,
Сӧвмӧд, мичмӧд коми кыв.
Миянлы тэ шонді югӧр,
Ылӧдз нюжӧд ассьыд сыв.

СЬӧЛӧМШӧРӧЙ, КОМИ МУӧЙ

Сьӧлӧмшӧрӧй, Коми муӧй,
Паськыд тэнад от и сыв.
Нималан тэ ёна ылӧдз,
Муса тэныд коми кыв.

Сьӧлӧмшӧрӧй, Коми муӧй,
Уна тэнад озырлун.
Козьналан тэ озырлунсӧ
Йӧзлы тані лунысь-лун.

Сьӧлӧмшӧрӧй, Коми муӧй,
Öні тэнӧ йирӧ шог.
Шуан: «Няйтӧссисны юяс,
Ыбъяс вылад быдмӧ ёг.

Мыйла гӧля олӧ мортыс?
Мыйла йывмӧ коми йӧз?
Он и гортад быттьӧ колӧй,
Няйтсьӧ сынӧд, енэж лӧз».

Сьӧлӧмшӧрӧй, Коми муӧй,
Гӧгӧрвоа тэнсьыд шог.
Дзоньвидзалун тэнсьыд видзны
Миян зэв тӧдчана мог.

РАДЕЙТА МЕ ПӧСЯ

Радейта ме пӧся Коми муӧс,
Сійӧ муса мам кодь меным ас,
Ыбъяс вылысь кышкысь зарни сюӧс,
Ёльяс, юяс, маа видз и рас.

Радейта ме тӧвъяс, зэра аръяс,
Уна дас во сӧвмысь ниа пу,
Кык нэм чӧж нин олысь Сыктывкарӧс,
Кодлы некор лёк кывъяс ог шу.

Радейта ме ёна уджач йӧзӧс,
Кодъяс киӧн сӧвмӧ чужан му,
Сӧстӧм енэж, лӧсталӧ код лӧзӧн,
Лӧня кывтысь дзормӧм Эжва ю.

Радейта ме пӧся Коми муӧс,
Сійӧ муса мам кодь меным ас,
Морӧс кудйын ыджыд радлун пуӧ.
Чужанін, тэ менам зарни пас.

КОМИ МУЫД СЫЛЫ АС

Асывводзын кыа борд
Чолӧмасьӧ миянкӧд,
Войвывса зіль пиянкӧд:
«Видза олан, парма морт!»
Коми муыд сылы ас
Мича коми сьыланӧн,
Йӧзлӧн олан-выланӧн.
Дона коми пармаас
Юргы ылӧдз, коми гор,
Уна пӧлӧс гӧлӧсӧн,
Уджач йӧзлы сьӧлӧмас
Шуд да муслун дор.

ПАРМА-ВӦРӦЙ

Видза олан, парма-вӧрӧй,
Видза олан, кыддза рас,
Шуа тэнӧ сьӧлӧмшӧрӧн,
Тэ ӧд бать кодь меным ас.

Тэ зэв варов и зэв мича,
Воча нюжӧдӧмыд сыв.
Лёкторъяссьыс Ен мед видзас,
Йӧзсянь бур кывсӧ пыр кыв.

Миянлы тэ мам моз колан,
Гажӧдан тэ Коми му.
Могӧн кор ме вӧрад вола,
Чолӧм шуӧ мен быд пу.

КОМИ КЫВ

Эзысь гӧлӧстӧ, донаӧй, кыла:
Панін лэбач моз бур сьыланкыв.
Бокын олігӧн медым эг ылав,
Чужан кыв дорӧ муслун эз сыв.
Мича шыяссьыс лолӧй со сьылӧ,
Чужӧ юр вемын мичаджык дум.
Шогӧй быттьӧкӧ исковтӧ-сылӧ.
Дона коми кыв менам оз вун.

МАМ КОДЬ МУСА ЧУЖАНІН

Войвыв да парма
Мам кодь мен муса,
Асланьыд кыскӧ
Чужанін муыд.

Ныв-пилы мамлӧн
Морӧсыс шоныд.
Коми му меным
Мам кодь жӧ дона.

Служба ме нуа
Уна верст сайын,
Комилысь лов шы
Вой тӧв мен вайӧ.

Регыд бӧр воа
Ас чужан Гамӧ.
Виччысь тэ менӧ,
Чужанін-мамӧ.

КОР ЛОКТА ЧУЖАНІНӦ, ГОРТӦ

Кор локта чужанінӧ, гортӧ,
Сэк чужӧ радлун пом ни дор.
Со Гам гӧраӧй морт моз дзоргӧ.
И тӧдіс гӧсьтӧс Кырув шор.

И сюся менсьым мӧвпъяс лыддьӧ
Туй бокын сулалысь веж ньыв.
А сынӧд маӧн ӧвтӧ быттьӧ
Да зіля ӧктӧ сьыланкыв.

Зэв ылысянь на тӧдіс мамӧй
Да воча тотшсьӧдӧ нин со.
Эз терпит сьӧлӧм шондібанлӧн,
Ӧд ветлі быдса куим во.

Зэв мелі чужис сылӧн нюмыс,
А чужӧм вылас синва войт.
Ме тӧда, збыльмис аньлӧн думыс,
Ӧд узьтӧг колис уна вой.

ГАМ ГӧРАӦЙ

Гам гӧраӧй, Гам гӧраӧй,
Тэ ӧд зарни, сьӧлӧмшӧр,
Менам радлун — том пӧраӧй
Тӧдліс тані дор и шӧр.

Гам гӧраӧй, уна мортӧс
Быдтін, вердін, сӧвмӧдін.
Эжва юӧй, муса ёртыд
Тэнсьыд вылӧ пуктіс ним.

Гам гӧраӧй, Гам гӧраӧй,
Мамлӧн-батьлӧн чужан му.
Шуа тэнӧ юмов маӧн,
Лёк кыв тэныд нэм ог шу.

ШКОЛА-МАМ

Школаӧй, зарниӧй миян,
Челядьлы тэ ыджыд мам.
Радлӧны тэнад ныв-пиян:
Козьналін ставыслы сям.
Велӧдін лыддьысьны, гижны,
Тӧдмавны быдсяматор.
Шулывлін: Энӧ пӧ ыштӧй,
Радейтӧй чужанін-горт.
Чукӧртан регыд тэ, школа,
Челядьтӧ сэтысь и тась.
Тӧда ме: уна гӧсьт воас
Мичмӧдны зарниа пас.
Сё вонад югдӧдін уна
Муса, шань челядьлысь юр.
Сійӧ мый кодлӧнкӧ вунас.
Школа-мам, медся тэ бур.
Сьӧлӧмсянь ставӧн ми шуам:
Дзоньвидза, шуд да кузь нэм,
Нимав тэ тан Коми муас,
Видзас мед лёкторсьыс ен.

ЧУЖАНІН

Чужанінӧй менам —
Мыла сьыланкыв,
Чужанінӧй, тэнад
Мамлӧн кодь жӧ сыв.
Мед кӧть меысь ылын
Ӧні чужанін,
Шуа тэныд, кылан:
Гажӧй быри нин.
Косьтӧ сьӧлӧм Эжва,
Кыдзи муса ныв,
Корӧ, пиук, кежав,
Он мый менӧ кыв?
Виччӧ маа дзоридз,
Чӧскыд вотӧс, тшак.
Гортӧ тшӧш со корӧ
Сад кодь гажа яг.
Чужтін-быдтін менӧ,
Зарни Коми му.
Чужанінӧй, тэныд
Лёк кыв нэм ог шу.
Чужанінӧй менам —
Эжва дорса сикт,
Чужанінӧй, тэ ӧд
Ставлӧн ӧти дзик.

ОШКА МЕ ЧУЖАНІН МУӦС

Шӧвктугйӧн шуа ме пиӧс,
Сы вӧсна олӧ мый сійӧ.
Мазі моз уджӧн, бур сямӧн,
Пыдди пыр пуктӧ бать-мамӧс.

Гӧтырлы шуа: тэ кыа,
Гортын тэ олӧмсӧ кыан,
Семьялӧн быдлунъя пыкӧд,
Бурсӧ мед некод оз тшыкӧд.

Ошка ме зіль-уджач мортӧс,
Коді мен лоӧ бур ёртӧн.
Уджав да эскы тэ бурас,
Тӧда: сэк шудлуныд сюрас.

Ошка ме чужанін муӧс,
Сикт дорті визувтысь юӧс.
Дзоньвидза налы ме сиа.
Ёма, эн на дорӧ сибав.

МАМЛӧН БУРСИӧМ

Ӧшинь улын тӧлыс летӧ пуяс,
Еджыд кудель печкӧ туръб-ныв.
Найӧ меным олӧм-вылӧм туйын
Казьтыштісны мамлысь сьыланкыв.

Уджӧн нимӧд, пиӧй, чужанінтӧ,
Сӧмын сэки кыпыд мортлӧн лов.
Вылын кут век мортлысь ыджыд нимсӧ.
Ӧти думӧн бур йӧзыскӧд ов.

Сьӧлӧмшӧрлысь сиӧм ӧнӧдз видза,
Чужанінӧй лои мамлӧн сыв.
Шонтӧ муслун, коді меным вичмис,
И эг вунӧд мамлысь сьыланкыв.

МЕ РАДЕЙТА

Ме радейта ас муӧс — Гамӧс,
Сэн ставыс мен дона да жаль.
И кодзувъяс — батьӧс и мамӧс,
Ӧд налӧн ме быдтасыс — чаль.

Ме радейта мӧдлапӧв вӧрӧс,
Сэн уна зэв вотӧсаин,
И сикт-грездлысь крутiник нӧрыс,
Лӧнь Эжвалысь лӧзоват син.

Ме радейта уджач, зiль йӧзӧс,
Ӧд дорӧны найӧ тан шуд.
И енэж, код лӧсталӧ лӧзӧн,
Веж дзоридзӧн нюмъялысь луд.

Ме радейта лэбачлысь сьылӧм
И медводдза матыстчысь гым.
Ме ас муӧс сьӧлӧмӧн кыла,
И сы дорӧ муслун оз чин.

СЬӦЛӦМ ПАНІС СЬЫЛАНКЫВ

Талун менам сьӧлӧм
Паніс сьыланкыв,
Чужӧ мыла горӧн
Уна коми кыв.
Кужин пӧ тэ овны
Чужанінад тан.
Нимкодясьліс тэӧн
Олӧм сетысь — мам.
Бурсӧ вӧчны йӧзлы
Тырмис тэнад сям.
Челядь дорӧ муслун
Эз чин и эз ям.

ДОНА ПИӦЙ

Видза олан, дона пиӧй Сашӧй.
Видза олан, муса чужанін.
Тіысь менам ёна бырис гажӧй,
Муслун менам ті дорӧ эз чин,–
Тадзи мекӧд чолӧмасис батьӧй,
Нэм джын сайын кулӧм коми морт.
Сэсся шуис: лёка олӧ татӧн
Миян коми Гам Кырувса орд.
Му-видз, ректас кузь синваӧн бӧрдӧ –
Быттьӧ айтӧм-мамтӧм ичӧт ныв.
Гӧльмӧдӧмны мӧдлапӧвса вӧрӧс,
Звер ни пӧтка сэні оз нин кыв.
Эжва юлӧн мисьтӧммӧма серыс,
Висьысь морт кодь лоӧм чужӧмбан.
Оз нин важ моз гыбав сэні чери.
Шогсьӧ, шогсьӧ сійӧ, шондібан.
Мыйла ставыс дзугсис, лоис туйтӧм?
Кодлӧн таын медся ыджыд мыж?
Коді, коді лёкторъясас чуйдӧ?
Гашкӧ, ыджыд сюра немруй-ыж?
Дыр на мекӧд варовитіс айӧй,
Эз кӧ садьмӧд менӧ гӧтырпу.
– Чеччы, Сашук, юктӧда пӧсь тшайӧн,–
Шуис сійӧ,– Вӧтлы унзіль ру.

ЧЕЛЯДЬДЫРСЯ ВОЯСӦЙ

Челядьдырся воясӧй да,
Чӧскыд ӧмидз тусьясӧй,
Кытчӧ бара лэбзинныд тi,
Муса еджыд юсьясӧй?

Недыр кежлӧ волӧй вай на
Миян дорӧ ворсыштны,
Тӧдса вӧрӧ котӧртлам ми
Котралыштны, горзыштны.

Лысан вылӧ пуксьылам да
Вильыш тӧв моз лыйыштам,
Эжва дорӧ лэччылам да
Эзысь чери кыйыштам.

Челядьдырся олӧмӧй да,
Чӧскыд ӧмидз тусьясӧй,
Он тай косӧй миян дорӧ,
Муса еджыд юсьясӧй.

ГОРТСА ЕН

Пӧрысьмин тай, муса мамӧй,
Дзормис дзикӧдз тэнад юр.
Сӧмын ӧткодь пыр на сямыд,
Помтӧм мелі, вывті бур.

Быдтор вӧчны киыд кужӧ,
Тэ кодь мортыс мӧд оз сюр.
Бурыс сьӧлӧм пытшкад пуӧ,
Шуан лёкыслы: эн дур.

Чужӧм вылад чукыр содӧ,
Узьтӧг кольлӧ уна вой.
Ныв-пи дорад ветлан подӧн,
Юкалӧ кӧть кок и сой.

Сӧмын ӧткодь мамлӧн сьӧлӧм,
Уна шоныдыс на сэн.
Бурыс вӧлі, шогыс вӧлі,
Ставсӧ тӧдліс гортса Ен.

КОЛЬӦМ КАДКӦД СЁРНИ

Талун пані кольӧм кадкӧд сёрни:
Тэ ӧд вӧлін менам льӧм пу сад,
Некор, некор ог лысьт тэнӧ ёрны,
Радлунӧс кӧть кольмӧдлывліс чад.

Талун менам сьӧлӧм оз нин важ моз
Песты-ӧзты морӧсын яр би.
Гӧнитӧма тэрыб вӧлӧн гажыс,
Сыкӧд шоча варовитам ми.

Кӧсйӧмъясысь унатор эз збыльмы,
Сы вӧсна мый, гашкӧ, вӧлі рам.
Кӧть и мича, мелі, сӧстӧм кылӧн
Нимӧдлывлі тэнӧ, дона Гам.

Тасдор регыдик тай олам,
Пӧрысьмам ми быттьӧ арся вӧр,
Бур, мый йӧзлы тані вӧлі кола.
Воас кад и ковмас мунны бӧр.

ПЫР НА ШУЛӦНЫ

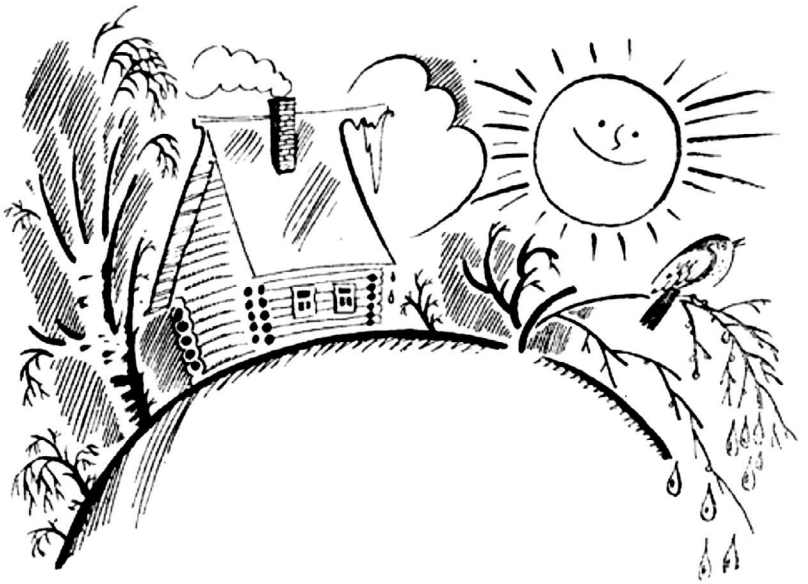
Пыр на шулӧны пӧрысьджык войтыр:
«Дзормӧм Эжвалысь Егорей лун
Ваӧн-йиӧн кӧ пальӧдас ойбыр —
Турун козьналас Миколa лун».

Сійӧ воас дзик сідзи и лоис —
Тулыс вӧччӧдіс му и кыдз рас.
Сӧмын Миколa луныс кор воис,
Миян керкаӧ вайис лёк пас.

Батьӧс пӧрӧдіс кок йывсьыс висьӧм
Да и суткиӧн кӧдзӧдіс лов.
Курыд синваӧн сэки ми мыссим:
Мыйла, батьӧй, тэ дырджык эн ов?

Сійӧ кадсяньыс видзӧда стрӧга
Тайӧ лун вылас ӧні ме пыр.
Тулыс вылас, дерт, некор ог лӧгав,
Сійӧс кора ме: выль шог эн пырт.

ВОСЬТІС ӦШИНЬСӦ КЫА

ВОСЬТІС ӧШИНЬСӧ КЫА

Восьтіс ӧшиньсӧ кыа,
Шонді чужӧмсӧ мыччис,
Мича кӧсасӧ кыӧ
Аслысногӧн со кыддзыс.

Колип, сьылантӧ кой вай,
Ошкы шондісӧ, мусӧ.
Тэн миян войвыв
Дона, матысса, муса.

КОДЗУЛА ВОЙӦ

Кодкӧ кодзула войӧ
Дорис енэжӧ кӧш.
Кӧшыс югӧрсӧ койӧ,
Но оз шонты, оз пӧж.

Мыйӧн вой шӧр кад воис,
Лоис шензянатор:
Кӧшсӧ судзӧдіс войыс,
Кӧсйӧ веськӧдны горш.

Сійӧ гумовтіс васӧ
Эжва шӧрысь кӧш тыр,
Юис ма сора чайсӧ
Войыс пӧлясигтыр.

АСЪЯ СЕРПАС

Пуяс костын төвру узьӧ,
Кымӧр локтӧ нисьӧ оз.
Мӧдлапӧлын бипур кусӧ.
Мыйкӧ мойдӧ пӧрысь коз.
Ичӧт пияныслысь видзӧ
Козйыс талун чӧскыд ун.
Маӧн ӧвтчысь паськыд видзыс
Чужтӧ асывводзлысь нюм.
Радлӧ сьӧлӧм асъя мичнас,
Вина-суртӧг кольмӧ юр.
Регыд шонді юрсӧ мыччас,
Восьтас ӧшиньяссӧ гур.

КЫА

Алӧй чужӧмбана кыа,
Югыд шонділӧн бур ныв,
Мича асъя серпас кыӧ,
Мыччӧ кымӧръяслань сыв.

Вӧртас сайӧ ыджыд бипур
Сійӧ ӧзтӧма нин со.
Кыдзкӧд вашкӧдчӧ нин пипу:
«Луныс кыатӧг оз во».

МЕДВОДДЗА ДЗОРИДЗ

Тувсов шонді кор
Садьмӧдіс тэнӧ,
Кыпыд сьыланкыв
Сьыліс нин шор.
Сӧстӧм синъяснад,
Кыдзи лӧз енэж,
Меным козьналін
Виччысянтор.

Видза олан жӧ,
Медводдза дзоридз!
Ичмонь тулыслӧн
Ичӧтик ныв!
Томджык чойястӧ
Чуксалан, коран:
«Ме моз шонділань
Нюжӧдӧй сыв».

Кӧть и чунь кузя
Тушаыд сӧмын,
Дона дзоридзӧй,
Гажӧдан лов.
Тэныд сьӧлӧмсянь
Висьтала ӧні:
«Сӧвмы, дзоридзав,
Шоглунтӧг ов».

ЛЬӦМ ПУ — МИЧА ШОНДІБАН

Ичмонь тулыс восьтіс ӧдзӧссӧ,
Ёль-шор паніс сьыланкыв.
Льӧм пу мичаа зэв вӧччӧма,
Быттьӧ венечувса ныв.

Вежа ва кодь сӧстӧм лысванас
Мыськӧ чужӧмбансӧ льӧм.
Вежӧдыштӧм турун мыссьӧма да
Ӧктӧ-кыӧ мича рӧм.

Дуки дуксӧ гӧгӧр вичмӧдӧ
Льӧм пу нюмъялігтыр тан.
Ёль-шор дорсӧ бура мичмӧдӧ
Пуыс — мича шондібан.

ШОНЫД ЗЭР

Барабанӧн вевтъяс вылын
Ворсӧ шоныд зэр.
Войтва радлӧ. Аттьӧ сылы
Шуӧ выльдӧм эрд.

Веськӧдін пӧ менсьым горшӧс,
Чинтін весиг мудз.
Сэсся мун пӧ бӧр вай гортад —
Мӧдлапӧлӧ вудж.

Кывзіс зэрыд, мӧдіс бӧр со
Збыльмӧдны выль мог,
Пызйис пӧттӧдз сотчысь вӧрсӧ,
Вӧтліс сэтысь шог.

Быдӧн зэрӧс гӧгӧрвоӧ,
Дӧзмыны оз ков:
Зэртӧг косьмӧ, пикӧ воӧ
Му вылын быд лов.

* * *

Гӧрд чышъянсӧ павкнитіс кыа
Да шонділань нюжӧдіс сыв.
Яр шондіыс сывйыштіс сійӧс
Да дзоньвидза,— шуис,— бур ныв.

Ми мувывса олысьлы колам,
Ог жугыля ӧшӧдлӧ ныр.
Зэв важысянь тэкӧд ми олам
И козинъяс кӧдзам на дыр.

АРСЯ СЕРПАСЪЯС

Коми муысь нора сьылігтыр
Шоныд саридз дорӧ тури лэбӧ.
Сылы веськыд киӧн ӧвта дыр:
Аддзысьлытӧдз, муса лэбач.

Югыд зарни кисьтӧ арся вӧр.
Гӧнитіс нин чардби ылі муӧ.
Мӧд воӧдз пӧ ог лок татчӧ бӧр,
Ӧшкамӧшка суніс Эжва юӧ.

Менам вильыш лолӧй лунысь-лун
Парма моз жӧ арлань кыссьӧ-мунӧ.
Саридз дорӧдз, дерт, оз мун,
Бӧръя здукӧдз чужанін оз вунӧд.

* * *

Зарни шонді вӧчис
Лунтыр сьӧкыд удж.
Вӧртас сайӧ пуксис,
Шойччыштны мед сутш.

Лэбачьясысь лӧнис
Ӧшинювса сад.
Муса нылук, воис
Тэныд узьны кад.

Енэж шӧрӧ петіс
Тӧлысь — пӧрысь тун.
Ваяс сійӧ тэныд
Мича вӧтъяс, ун.

КӦКӦЙ-НЫЛАНӦЙ

Эзысь гӧлӧсӧй, кӧкӧй-ныланӧй,
Горттӧм олысьӧй, менӧ кылан-ӧ?
Шонді чеччытӧдз бара садьмӧдін,
Нора сьылӧмнад сьӧлӧм падмӧдін.

Авъя лэбачӧй, арлыд лыддьысьӧй,
Менсьым шыасьӧм пуктан пыдди со:
Асъя кыакӧд шудлун туналін,
Сэсся ас ногыд быд здук нюмъялін.

Ягъяс бурдӧдысь, парма мичмӧдысь,
Мича сьыланкыв миян вичмӧдысь,
Мыйла пиянтӧ колин йӧз позйӧ?
Сёрни вылӧ ӧд петін йӧз костӧ.

Эзысь гӧлӧсӧй, кӧкӧй-ныланӧй,
Горттӧм олысьӧй, менӧ кылан-ӧ?
Ёна джӧмдӧмысь доймис олӧмыд,
Кыдзи пияныд тэнад олӧны?

* * *

Кӧдзыд пӧль козьнасьӧ эзысьӧн.
Гыӧрзьӧ пуяслӧн лов.
Енэжын тӧлысь со агсасьӧ,
Кӧдзыдсьыс сійӧ оз пов.

Кыдзьясӧс дорӧма эзысьӧн.
Ризісӧ кышалӧ вой.
Расъясын пуясыс кывзӧны
Пӧлюклысь тӧв йылысь мойд.

ТУРӦБ

Ӧшинь улын тола лыбӧ, чорзьӧ,
Керкаысь оз вӧзйысь петны пон.
Пач трубаын вой тӧв бӧрдӧ, горзӧ.
Вильыш туръб лэптӧ ассьыс дон.

Туръб, туръб, мыйла дыр он бурась?
Быттьӧ кага вежмасян мӧд лун.
Шыбит, ёртӧй, кисьыд лымйӧсь куран,
Миянысь вай исковт, гортад мун.

Сералігтыр туръб крапкис-шуис:
(Кывйыдла тай оз на зептас пыр)
Метӧг тулыс оз писът Коми муӧ,
Дурышта — и сійӧ мыччас ныр.

МЕЛЬНИК – ВОЙ ТӧВ

Ыджыд тошка мельник-вой тӧв
Сетiс кымӧръяслы удж:
Тшӧктiс талун изны войбыд,
Мед оз дугӧдчыны сутш.

Кымӧр бӧрся локтӧ кымӧр,
Гургӧ-изӧ еджыд пызь.
Эн тэ, вой тӧв, кокнад гымӧд,
Сiдз нин гӧлӧс чорзьӧ, кыз.

Югдiг изӧм вӧлись эштiс.
Уджнас мельник лоис рад.
Пыркнитыштiс бусӧсь плешсӧ,
Шуис: «Узьны воис кад».

Унмовсисны юяс, пуяс,
Еджыд эшкын мулы дась.
Бара петiс тӧв кузь туяс,
Пельпом вылас кӧч ку пась.

АСЪЯ КЫА

Кань кодь мелi асъя кыа
Мыччис сиктлы небыд сыв.
Ӧшинювса кыдзлӧн шыыс
Шӧпкӧ быттьӧ мича ныв.

Эзысь рӧмӧн югзьӧ лысва,
Садьмис Эжва дорса сикт.
Кыа лысванас и мыссис,
Сэсся гижис мича стих.

КӦДЗЫД ВОЙ ТӦВ

Кӧдзыд вой тӧв доддялӧма бара
Серкояссӧ корадоддьӧ со.
Тэрыб вӧвъяс котӧртӧны яра,
Кӧдзыд пӧлюк вӧтӧдны оз во.

Корадоддяс пукалӧны
Лапъя пеля турӧбъяс да тӧв.
Найӧс вой тӧв байӧдлыштӧ ӧні,
Шутьлялігтыр сьылӧ: ӧввӧ-ӧв.

Регыд садьмис сэсся вильыш тӧлан,
Лым чиръясӧн кутас койны му.
Турӧбъяслӧн ловзяс гора пӧлян,
Еджыд кышӧд пасьталас быд пу.

ПЕТЫР ЛУН

Шонді садьмис, вывлань кайӧ,
Нюмдіс мӧдлапӧвса видз.
Асъя руыс пышйис, сайсис.
Мыссьӧ лысваӧн том кыдз.

Сиктса мортлы сьыланкывсӧ
Паніс бара Петыр лун.
Сэсся шуис: «Менӧ кывзы,
Турун ытшкыны тэ мун».

Петыр лунлысь мича гӧлӧс
Уджач мортыд кыліс пыр.
Видзьяс вылӧ сылӧн сьӧлӧм
Кыскис, эз и нюжмась дыр.

ШОНДІЙ-МАМЙ

Вурун тупыльяс
Мичаысь-мича
Зарни шонділӧн
Ларечас тыр.
Тӧвлы кышӧдсӧ
Кыас да мыччас,
Кӧдзыд пӧльлӧн кор
Мыччысяс ныр.

Гӧра-кӧдза кӧ
Матыстас тулыс,
Шонді кыас сэк
Мулы веж пась.
Лӧз вӧнь козьналас
Эжвалы-юлы.
Пуяс вӧччӧдас
Сэтысь и тась.

Биа сьӧлӧма
Шонділысь-мамлысь
Виччӧ козинсӧ
Гожӧм и ар.
Шонді шойччытӧг
Уджавны сяммӧ,
Некор сылӧн оз
Тыртӧммыв лар.

ДЗОРИДЗАЛЫСЬ ЛЬӦМ

Еджыд кышӧдсӧ судзӧдіс льӧм,
Сэсся ичмонь моз пасьтасис яра,
Медым пармалысь мичмӧдны рӧм,
Медым сьӧлӧмсянь гажйыштны бара.
Эжва нӧрысын сулалысь ныв
Льӧмкӧд, донакӧд, вашкӧдчӧ, кылӧ.
Колип панӧма выль сьыланкыв,
Медым ошкыны льӧм пуӧс-нылӧс.

Ӧтнас мыйлакӧ вой тӧв зэв скӧр
Льӧм пу дзодзалӧм вылӧ друг лоис,
Сійӧ ку пытшкас талун оз тӧр,
Кӧсйӧ чишкавны льӧм пуӧс-чойӧс.
Мыйла сылысь тэ дойдыштны лов
Кӧсъян инька моз, вой тӧлӧй, висьтав?
Тадз ӧд тулысын дурны оз ков,
Мед жӧ ичмоньыс дзордзалас, кисьмас.

Сямтӧм вой тӧлыс быттьӧ оз кыв
Менсьым шыасьӧм-корӧмӧс, сӧмын
Сылӧн кӧдзыдӧн тырӧма сыв
Да зэв мисьтӧма вежнясьӧ ӧні.
...Вӧтліс вой тӧлӧс матыстчысь гым,
Биа расъяснас ныр увсӧ чышкис.
Льӧм пу быттьӧ со коялӧ лым,
Еджыд кышӧдыс мӧд воӧдз пышйис.

ШОНДІЛӧН ЗАРНИЫС ТЫРМАС

Гӧрд дӧра дӧрӧмсӧ кыа
Эжваын пожъявлӧ пыр,
Алӧйгӧрд кӧсасӧ кыӧ
Пелысь пу нюмъялігтыр.

Шонділӧн югӧрыс яра
Пув розъяс гӧрдӧдӧ со.
Гӧрд бана турипув арнас
Вутш вылын виччысьӧ то.

Шонділӧн зарниыс тырмас
Уналысь мичмӧдны сям.
Краскаыс ларечас тыр на
Быдтасъяс гӧрдӧдас тан.

КОЗЬНАЛӧ МАЙЫС

Унатор козьналӧ майыс:
Эжваӧс пальӧдан гор,
Быдмӧгъяс киськалӧ енэжса чайӧн,
Пуяслы мыччӧ веж кор.

Унатор козьналӧ майыс:
Льӧм пу дзоридз, кыдз лым,
Шоналӧм сынӧдсӧ соралӧ маӧн
Медводдза матыстчысь гым.

Унатор козьналӧ майыс:
Яръюгыд тувсовъя лун,
Мездлун да мир сійӧ миянлы вайис,
Нэмъяс чӧж коді оз вун.

ИЧМОНЬ ПЕЛЫСЬ

Кисьмӧ ичмонь пелысь,
Ӧктӧ шонді дзирд.
Сійӧ шань да мелі,
Нюмъялӧ со пыр.

Зарни ар кор воис,
Гӧрд туг ӧшліс тыр.
Мичаджык на лоис,
Керкаад кӧть пырт.

Тусьяссӧ сэсь ӧктіс
Ӧмидз тусь кодь ныв.
Пелысь дорас йӧктіс,
Сьыліс сьыланкыв.

ТЁЛЬӦДЧЫСЬ Ю

Лэчыд азьласнас кыбис
Рытыс шондісӧ со.
Рытъя кыа кор кыбис,
Тӧвру лэбзис, эз ло!

Шойччӧ-вугралӧ арнас
Бура идралӧм му.
Вӧтъяс вӧтасьӧ парма.
Ӧтнас тёльӧдчӧ ю.

Некор шойччыны сылы,
Тырмӧ удж вой и лун.
Юыс сьыланкыв сьылӧ:
«Меным веськодь тэ, ун».

АРЫС ТӧВЛАНЬ СО СЫНӦ

Арыс тӧвлань со сынӧ,
Кӧйдӧ му, ва и сынӧд.
Кӧдзыд пӧлюк нин садьмис,
Шуис: «Доддясьны кад нин».

Сылӧн вӧталан ёртыс
Кыліс шыасьӧм-корӧм.
Пыр и сосъяссӧ пуджис
Да и кутчысис уджӧ.

Вына кияснас вой тӧв
Мырсьӧ-уджалӧ войбыд,
Камгӧ, мӧлӧтнас дорччӧ
Кӧдзыд пӧлюккӧд орччӧн.

СӦСТӦМ КЛЮЧ

Ытшкӧм бӧрын муні
Веськӧдыштны мудз
Сэтчӧ, кӧні сёльгӧ
Тэрыб сӧстӧм ключ.

Парма гыркысь петысь
Ваыс — вежа ва.
Дзоньвидзалун сетӧ,
Быттьӧ зарава.

Ключӧ мунан туйыс
Пушйӧдӧн оз тыр.
Тыртас ведра-туис
Быдӧнлысь дзик пыр.

ЧИКЫШЪЯС

Чикышъяс, чикышъяс,
Зэв тэрыб лэбачьяс,
Любӧ, мый гортаныд
Воланныд ті.
Парманым мам моз жӧ
Тіянӧс лелькуйтіс,
Быдӧн ӧд сылы ті
Ныв либӧ пи.
Сӧмын тай регыдик
Оланнныд миянын,
Видзӧда — бара нин
Лэбанныд тась.
Бур туй да дзоньвидза,
Мусаяс, тіянлы...
Регыд и парма тшӧтш
Пасьталас пась.
Тулыснас тіянӧс
Бара на виччысям.
Парма оз гӧльмы,
И век вичмас поз.
Выль локтысь гожӧмсӧ
Тіянлы мичмӧдны
Ме тшӧтш сэк отсала
Нюмъялігмоз.

ТУЛЫС

Тулыс! Тулыс! Чöскыд сынöд!
Олöм чужтысь ёрт.
Помтöм-дортöм тэнад выныд,
Муса тэнад гор.

Мулысь еджыд эшкын нюлiн,
Восьтiн лыдтöм ю.
Нюмъялан со мам моз мулы,
Пасьтöдан быд пу.

Ичмонь тулыс! Кöка войöй!
Паськыд тэнад сыв.
Олöм чужтысь, муса чожöй,
Кыпыдджыка сьыв.

ПУКСЬÖ ЛУН

Изйöн ворсö-тёльöдчö
Котöртiгас шор.
Тöвруыскöд колльöдчö
Сылöн мыла гор.

Гусьöникöн вашкöдчö
Кыдз пу — мича ныв.
Мусмöма нин, гашкö да,
Сылы коз ли ньыв?

Асъя кыа туналö
Муыслы бур лун.
Мусмас сiйö уналы,
Паметьысь оз вун.

* * *

Тӧвлань нин ар помыс сынӧ,
Оз юав жугыль-ӧ, рад?
Кӧдзалӧ Эжва и сынӧд,
Гажтӧммӧ ӧшинь ув сад.

Шонділысь пӧсьлунсӧ нуӧ,
Чепсасьӧ зэр сора тӧв —
Уна жӧ сюрлӧ тэд, муӧй,
Регыд нин чӧв усьлан, чӧв.

Бара на тулысыд воас,
Шондіыс матыстчас бӧр.
Важсьыс на мичаджык лоас,
Дзоридзнас гажӧдас йӧр.

Томлунным — дзоридзным миян —
Арлань нин сынӧ — оз кос.
Нимкодь, мый быдмӧны пиян,
Озыр на дзоридзнас поз.

АДДЗЫСЬЛӦМ

Чолӧм, ёльяс, расъясӧй,
Гажтӧмчинныд ёна-ӧ?
Тайӧ шуда часъясӧ
Ті ӧд медся донаӧсь.
Служба менам помасис.
Кыдз нӧ тані олінныд?
Ёна тӧвсьыс-ёмасьыс
Метӧг, кӧнкӧ, полінныд?
Вай жӧ кутла тіянӧс,
Дзебӧй: кӧсйӧ зэрмыны.
Ӧні сэсся миянӧс
Торйӧдны оз вермыны.

БУРЛАК ТӧЛЫСЬӧЙ

Бурлак тӧлысьӧй, эзысь тӧлысьӧй,
Мыйла нюжмасян талун, донаӧй?
Арся ывлаыс важӧн пемдӧма,
Тэнад югӧрыд колӧ ёна ӧд.

Вай жӧ доддявлы тэрыб вӧвъястӧ,
Сэсся гуляйтышт, енэж мичмӧдышт,
Ӧкты кодзувъяс асъя кыаӧдз,
Медым тырмас тшӧтш меным мичмӧдны.

Колӧ кодзувсӧ нывлы козьнавны,
Медым небзьӧдны сылысь сьӧлӧмсӧ.
Эзысь тӧлысьыд кыліс корӧмӧс,
Кымӧр сайлӧма сійӧс, вӧлӧмкӧ.

Муса пиукӧй! — тӧлысь шыасис, —
Со нин доддяся, регыд мыччыся,
Сэсся збыльмӧда тэнсьыд корӧмтӧ.
Меным нимкодь, мый менӧ виччысин.

РАДЕЙТА МЕ

Радейта ме кыдз пу —
Пармашӧрса ныв.
Колип сылы сьылӧ
Мыла сьыланкыв.

Радейта ме пелысь —
Алӧй розъя монь,
Сылӧн чужанінлӧн
Аслыспӧлӧс дон.

Кутла ставнас парма,
Судзас ичӧт сыв,
Гӧгӧрвоас, гашкӧ,
Морт моз мелі кыв.

ТУРИЯСӦН ЛОИМ МИ

Лэбач сьылӧм горъясӧн,
Гудокасьысь шоръясӧн
Воис гажа тулысыс,
Дзебис тӧлӧс-кулысьӧс.

Турияс нин сьылӧны,
Сикт-грезд весьтын кылӧны:
Ми пӧ ставным тіянлӧн
Верӧсъясныд, пиянныд.

Враг кор босьтіс ловнымӧс,
Шуим выль ног овнысӧ:
Туриясӧн лоим ми,
Гортлань бӧр на воим со.

МӦДЛАПӦВЛАНЬ КЫСКӦ ЛОЛӦЙ

МӧДЛАПӧВЛАНЬ КЫСКӧ ЛОЛӧЙ

Мӧдлапӧвлань кыскӧ лолӧй,
Сӧмын вуджнысӧ кыдз вот.
Пыжсӧ бӧрйыны мен колӧ,
Мед и тювкӧс, и эз пот.

Сьӧлӧм вылӧ ӧтчыд воис
Куим мегыра струг-пыж,
Лэдзи ваӧ — жугыль лои.
Пыжыс дзибрӧс, мунтӧм, дыш.

Мӧдысь кӧсйи вуджны юсӧ —
Пыжыс сюрис розя дзик.
Эг лысьт петны сійӧн туйӧ,
Эг лысьт кольны ассьым сикт.

Унаысь на мӧдлапӧлыс
Чукӧстлывліс менсьым лов.
Сӧмын пыжсӧ таладорысь
Эг куж корсьны — вуджтӧг ов.

ТОМЛУН

Муса томлун, шуда дойӧй,
Кытчӧ бара ылалін?
Гашкӧ, югыд тувсов войӧ
Эжва кузя кылалін?

Гашкӧ, льӧм пу садъя йӧрыс
Муслуныдкӧд сайӧдіс?
Гашкӧ, тэнӧ гажа вӧрыс
Визув шорлань вайӧдіс?

* * *

Кор дзоридзӧн ӧвтчӧ веж льӧм
Сэк нывъяслӧн меліджык нюмыс,
И лунысь-лун содтӧ веж рӧм
Зіль тувсовъя шоналӧм муыс.
И сьӧлӧмсянь сьӧлӧмӧдз пос
Сэк тэчӧны зонъяскӧд нывъяс.
И весигтӧ дзордзалӧ коз,
И небзьывлӧ емалӧм сывйыс.

СЬЫВ ВАЙ МЫЛА СЬЫЛАНКЫВ

Сьыв вай мыла сьыланкыв,
Менам оз тусь, муса ныв.
Медым гӧгӧр шоналӧ,
Сьӧлӧм бердӧй доналӧ.
Медым эзысь шыясыд
Зарни дзоридз кыасны.
Зарни дзоридз-сьӧлӧмшӧр
Казьтас том пӧралысь кӧр.
Мед кӧть мича кудритӧ
Дзорлун тэнсьыд пудритӧ,
Но оз сім ни пӧрысьмы
Радейтчӧмлӧн кӧрыс на.
Сьыв вай мыла сьыланкыв,
Менам оз тусь, муса ныв.
Арын, тӧлын, гожӧмын
Зарни рӧма пожӧмӧн
Пыр мед лоа аньыслы,
Вит челядя мамыслы.

ШУА, ДОНАӧЙ

Шуа, донаӧй,
Тэнӧ кодзулӧн,
Сӧмын, эзысьӧй,
Пыр ло югыдӧн.

Шуа, донаӧй,
Тэнӧ бобулӧн.
Сӧмын, дзоридзӧй,
Пыр ло мичаӧн.

Шуа, донаӧй,
Тэнӧ гулюӧн,
Сӧмын,енэжӧй,
Пыр ло сӧстӧмӧн.

Шуа, донаӧй,
Тэнӧ кыаӧн,
Сӧмын, радлунӧй,
Пыр ло тэрыбӧн.

Шуа, донаӧй,
Тэнӧ ӧмидзӧн,
Сӧмын, вотӧсӧй,
Пыр ло юмовӧн.

Шуа, донаӧй,
Тэнӧ шондіӧн,
Сӧмын, зарниӧй,
Пыр ло шоныдӧн.

ШУД

Шудыд — тэрыб лэбач,
Вильыш сылӧн лов.
Саридз сайӧ лэбзяс,
Он кӧ лючки ов.
Ыбъяс вылын сьылӧ
Зарни шепта сю,
Шудыд уджын ёнмӧ
Морт моз лунысь-лун.
— Лэпты сылысь донсӧ,
Оз мед лэбзьы, мун, —
Батьӧй шуліс тадзи
Дзоля дырйи мем.
...Шудсӧ уджын аддзи —
Кута сійӧс нэм.

БАРА НА ТУЛЫСЫД ВОАС

Арыс дивӧ кодь: шоныд да рам,
Збыльысь, нюжаліс нывбаба гожӧм.
Весиг пелысь со вежӧма сям —
Дзоридз чужӧма ичӧтик вожас.
Муса пелысь, кыдз мунлытӧм ныв,
Бара думъяснас тулыслань мунӧ.
Кодыр кӧдзыдыс нюжӧдас сыв,
Вӧлись дзордзалан пӧраыс вунӧ.
Сьӧлӧм гажӧдысь, войвывса пу,
Казьтіс аньяслы томдырся олӧм.
Кадыс ставсӧ на налысь эз гу,
Мӧдысь дзодзавны шаньяслы колӧ.

КОМЫНӦД ТУЛЫС

«Сырчикъяс, сырчикъяс, локтӧй,
Эжвалысь пальӧдӧй ун.
Нывъясӧй, вунӧдӧй шогтӧ,
Зонъяслысь чужтӧй пӧсь нюм».

Тадзи ме чуксалі коркӧ,
Сэки ме вӧлі ӧд зон.
Чӧв-лӧньсӧ гудӧкӧн торкі,
Сьӧлӧмӧй вӧлі пыр дон.

Сырчикыс ас кадӧ локтіс,
Чегъяліс, кылӧдіс йи,
Муслунӧй визувтіс бокті,
Вӧлі кӧть сьӧлӧмын би.

Рамлунӧс мыжала сӧмын —
Куим кыв шуны эг куж.
Сьӧлӧмӧй майшасьӧ ӧні,
Чепӧртіс томлунӧс пуж.

Комынӧд тулыс со воис,
Сылы ме сырчик моз рад.
Мый бара мекӧд и лоис?
Век на мӧй радейтчан кад?

* * *

Зонъясӧй ті, зонъясӧй,
Небыд сойяс, томъясӧй!
Мича, еджыд юсьясӧй,
Радейтанныд тусьясӧс —
Варов ёль кодь нывъясӧс
Кӧсъяд кыйны тывъясӧн.

Зонъясӧй ті, зонъясӧй,
Небыд сойяс, томъясӧй!
Ыджыд тӧждӧн оланныд,
Нывъяслы ті коланныд,
Сьӧлӧмнысӧ косьтанныд,
Муслун ӧдзӧс восьтанныд.

МУСЛУНТӦ КУТ

Йӧнӧд йӧрын тёльӧдчӧ
Тэрыб эзысь ёль.
Нывка сэні гольӧдчӧ,
Ӧктӧ маръямоль.

Сунис помӧ сюялӧ
Мольсӧ муса ныв.
Сикӧтш артмис туяна,
Мичмис морӧс выв.

Зон чукӧрлы вичмӧдас
Мичсӧ Маръя-тусь.
Гожся рытсӧ мичмӧдас
Кыдзи еджыд юсь.

Сикӧтш талун, гашкӧ да,
Ваяс нывлы шуд.
Сикӧтшыс со ватшкӧдӧ:
Муслунтӧ вай кут.

ГАМ КЫРУВЫН

Гам Кырувын
Олӧ сьӧлӧм косьтысь зон,
Зіль да уджач,
Зіль да уджач.
Сійӧ ниа пу кодь ён.
Эжва дорын,
Эжва дорын
Зонсӧ виччӧ мича ныв.
Сійӧ сьылӧ,
Сійӧ сьылӧ
Сӧкӧлыслы сьыланкыв.
Тэа-меа,
Тэа-меа
Кыам муслун кыан тыв.
Гам Кырувын
Олӧ сьӧлӧм косьтысь зон,
Зіль да уджач,
Зіль да уджач.
Сійӧ ниа пу кодь ён.

* * *

Сӧстӧм ёль кодь гӧлӧсӧн
Сьылӧ мича ныв.
Сійӧ уна пӧлӧсӧс
Тӧдӧ сьыланкыв.

Сьыланкывнас мичмӧдӧ
Сійӧ муслун — ма.
Муслуныслы вичмӧдӧ
Гажлун — вежа ва.

Сьыланкывтӧг муслуныд
Быттьӧ тьӧт пом ныв.
Сытӧг нылӧс кутлыны
Зонлӧн оз судз сыв.

МУСЛУН БИ

Керкадорса пашкыр коз,
Пашкыр коз
Бура видзӧ пышкай поз,
Пышкай поз.
Керка дорті мунӧ зон,
Мунӧ зон
Гӧрд дӧрӧма. Ачыс ён,
Ачыс ён.
Зонсӧ виччӧ мича ныв,
Мича ныв.
Сійӧ сьылӧ сьыланкыв,
Сьыланкыв.
Пырав, шӧвк туг, шойччы, лок.
Шойччы, лок.
Збыльмас, гашкӧ, тэнад мог,
Тэнад мог.
Кутышт менсьым веськыд ки,
Веськыд ки,
Медым югзьӧ муслун би,
Муслун би.

ЧЕЛЯДЬДЫРСЯ МУСЛУНӦЙ

Челядьдырся муслунӧй да
Сӧстӧм лысва войтъясӧй,
Кытчӧ, кыдзи кывтінныд ті,
Лӧддза-номъя войясӧй?

Гашкӧ, дзормӧм Эжваыс да
Саридз дорӧдз кылӧдіс?
Гашкӧ, тэнӧ парма шӧрӧ
Мисьтӧм ёма ылӧдіс.

Челядьдырся муслунӧй да
Би кинь–бипур пестысьӧй,
Думын тэнӧ пыр на кута,
Ылын, ылын ветлысьӧй.

РАДЕЙТЧӦМ

Ичӧтик тушаа раминик ныв
Сьӧлӧмӧ биасис меным.
Öні ме ветлӧдла садь нисьӧ сыв.
Быттьӧкӧ веськалі пленӧ.

Думъясӧн бипурсӧ кусӧда бӧр,
Сӧмын тай выӧй оз тырмы.
Пӧраяс воласны — серав кӧть бӧрд.
Вир-яйӧй весигтӧ сырмӧ...

...Лунысь-лун нывкалы сьӧлӧмас би
Гудӧкӧн ачым нин песта:
Нюжӧд вай, донаӧй, меланьӧ ки,
Лоан тэ меным невеста.

КАССЯНА ВО

Пыр на кассяна воӧс
Тунӧн шулывлӧ морт:
Сійӧ бурторъяс сёйӧ,
Йӧзлысь бӧрдӧдлӧ горт.

Ныв-зон костын кор орӧ
Зарни муслунлӧн шӧрт,
Кылан шыасьӧм-корӧм:
Тунӧй, лёкторсӧ йӧрт.

Олӧм-вылӧмлӧн югӧр
Чусмис-кымӧртчис кор,
Шуас войтырлӧн чукӧр:
Тунӧс лыяс мед мор.

Ӧти тӧдса морт шуӧ:
Шудтӧ кассяна во
Оз, оз ну ёма муӧ,
Он кӧ немруйӧн ло.

ОЗЫРЛУНЫД УДЖЫН

УР ДА СИЗЬ

Тувсов шондіыд тӧдӧ ассьыс уджсӧ, лышкыдджыка койӧ зарни югӧрсӧ. Ловзьӧ парма-мам. Лэбачьяс бӧр локтӧны чужанінас. Сӧстӧм сынӧдсьыс вина-суртӧг кольмӧ юрыд. Ме восьлала-муна тӧдса ордымӧд. Со и ёльдорса керӧс. Сувті кузь пипу дорӧ. Вӧрас чӧвлунсӧ торкис кутшӧмкӧ лэбачлӧн гора гӧлӧсыс. Лэпті юрӧс да, син улӧ шыбитчис гӧрд ёкмыль, коді чепӧсйис пу горсйысь, уськӧдіс лым вылӧ кольк кыш. Да тайӧ жӧ ур. А вылынджык, ув йылын, пукаліс сизь да нораа чирзіс: весась, весась, рӧзбойник! Виччысьтӧг урлань шыбитчис мӧд сизь да кокыштіс сійӧс.

Ме гӧгӧрвои: гӧрд рӧзбойникыд пыралӧма лэбач позйӧ да чӧсмасьӧма колькйӧн.

Тулысын чужӧны урпиян: ичӧтикӧсь, синтӧмӧсь. И медым зверлӧн йӧлыс вӧлі унджык да сукджык, тшӧкыда урыд рӧзӧритӧ позсӧ пармаса уджач лэбачлысь. Овлӧ, мудерпоз нуръясьлывлӧ весиг сизьпиянӧн.

СЮЗЬ ДА ШЫР

Мойд

Вӧвлі кад, кор сюзь луннас эз узь, эз дзебсьыв пемыдінӧ. Сійӧ кыйсис. Синмыс кыйсьысь лэбачлӧн вӧлі ёсь, ставсӧ аддзис ылысь.

Ӧтчыд сюзьыд кутіс шырӧс-ичӧт ныр ӧс. Но шырыд вӧлі вывті нин косіник. Сюзь крепыда кутіс сійӧс гыжъяснас да мӧвпаліс: гашкӧ, ньылыштны ставнас?

Шырыд сюсь вӧлӧма да шыасис: эн пӧ сёй менӧ, ме пӧ тэныд талун чукӧрта уна шырӧс. Талун пӧ найӧ локтасны гӧститны татчӧ, менсьым нимлун пасйыны. Сэки тэ пӧттӧдзыд чӧсмасян да запастор на вӧчыштан.

— Со кыдз, — серӧктіс сюзь.

— Тэ сӧмын дзебсьы кытчӧкӧ матӧджык и пыр шонді вы-

лас видзöд. Кор шондіыс вöр сайö узьны мунас, тэ сэки бöр татчö и лок. Менам ёртъяс сэки сьывны-йöктыны кутасны, тэ найöс и кутавны кутан,— велöдіс шыр сюзьöс.

— Бур, бур! — шуис сюзь.— Но тöд: пöръялан кö, кутö куля.

Дзебсис сюзь ыджыд мыр сайö да видзöдö: шонді дыша кайö вывлань. Коркö-некоркö и увлань мöдіс.

Дöзмытöдзыс видзöдіс чöскыд сёянтö виччысьысьыд. Кöсйыліс нин лэбзьыны сійö, но горшлуныс эз сет вöрзьыны места вывсьыс.

Кор шонді пöдлаліс öдзöссö, сюзь немтор эз кут аддзыны, дзикöдз синтöммис. Сöмын пемыднас нин сюзь кыдзкö-мыйкö корсис позсö.

Сійö кадсяньыс сюзьяс ёна дöзмöмаöсь шыръяс вылö. Öні сöмын войын кыйсьöны. А луннас, кор шонді лышкыда койö югöрсö, сюзьяс пукалöны позъясас.

ГОЖÖМЫД ЧÖЖÖ, А ТÖЛЫД НЁНЯЛÖ

Садьмис ошпи водз тулысын да петіс гусьыс. Нюжмасьыштіс варгыль кокыд да тапикасигмоз кутіс думайтны, мый вöчны. Аддзö: лунвылысь лэбачьяс воöмаöсь. Уджалöны-поздысьöны, пармасö гажöдöны. Öтнас том ош шöйтö уджтöг, кынöмыс гуръялö. Чöсмасьыштіс кодзувкотъясöн, номыръясöн да водзö мунö, гöгöр видзöдö. Казяліс: кос пу вылын сизь дорччö.

— Мый вöчан, гöрд моröса сизьöй?— юаліс ош.

— Лун-лун пучöйясöн чöсмася да пуяссö пасъяла тöв кежлö,— радпырысь вочавидзис лэбач.

— А мыйла? Кыдзи тэнö позьö гöгöрвоны?— Буркнитіс варгыль кокыд.

— Вöрын олан-вылан, а он тöд?! Гожöмыд чöжö, а тöв нёнялö.

— А тайöс кыдз позьö гöгöрвоны?— бара юаліс ош.

— Некор, некор меным тэкöд больгыны. Юась мöдлысь,— скöрпырысь шуис уджач сизь.

Водзö мунö-довъялö том ош. Виччысьтöг панылдасис визяордаköд. Сійö мыйкö ас вылас кыскис.

— Эй тэ, визюк, мый вöчан?

— Мый сюрö, сійöс и чукöрта позйö. Тöв кежлö лöсьöдча.

— Ок тэ, ад горш!

— Ме абу горш, — дöзмыштіс визяорда. — Менам котырöй ыджыд, а тöлыд кузь. Гожöмыд чöжö, а тöв нёнялö.

— Тэ сэтшöм жö сьыланкыв тай сьылан, мый и сизь.

Водзö тапиктö ош да мый аддзö, сійöс и аклялö. Эз и тöдлы, кыдзи ар воис. Тшака-вотöса кадö уркöд панылдасис. Бара кутіс юасьны, мыйла сійö сэтшöм тэрыба ягöд котралö.

— Тшак чукöрта да косьта. Тöв кежлö лöсьöдча, — тэрыба вочавидзис том ошлы ур.

— А мыйла заптан?

— Быттьöкö он тöд. Гожöмыд чöжö, а тöв нёнялö.

— Тэ сизь да визяорда моз жö сьылан. Висьтав, кыдз тайöс позьö гöгöрвоны?

— Эн йöй улö лэдзчысь, он быттьö тöд! Ачыд кызöмыд, госсялöмыд. Тöвнас узьны водан да бöр тшöгыд сылас. Вот и артмö: гожöмыд чöжö, а тöлыд нёнялö.

ОЗЫРЛУНЫД УДЖЫН

Мойд

Чабара грездын овлöмаöсь-вывлöмаöсь гозъя, найö быдтылöмаöсь öти пиöс. Мам-батьыслы вöлöма зэв сьöкыд Парпонь нима писö крестьян уджö велöдны. Абу пröста шулöмаöсь пöрысь йöзыд: öти пиыд пö даскöд воча. Батьыс нин пикö воис, видас-видас Парпоньöс, а сылы веськодь, öти пельöдыс пырö, а мöдтіыс бöр петö. Дыш öклупень дай ставыс — сöмын сыв судта тушанас, а нинöм вылö шогмытöм морт. Сійö мöвпалö сöмын сы йылысь, кысь эськö зарни чукöр аддзыны да озырмыны.

Öтчыд батьыс локтіс тыла вочанінысь да радпырысь висьталіс пиыслы:

— Ме пӧ раскысь аддзи зарни чукӧр. Мунам, пиӧй, ӧдйӧджык сэтчӧ лэчыд черӧн да зырӧн. Медым некодлы оз сюр озырлуныс.

— Зарни чукӧрыс кыдз пу улын куйлӧ, — висьталіс батьыс да индіс местасӧ. — Пӧрӧд пусӧ.

Зон зіля кутчысис уджӧ. Ӧти пу пӧрӧдіс, мӧдӧс, коймӧдӧс, а зарни пыр эз сюр. Батьыс мыръяссӧ бертӧ. Мыр улас пӧ куйлӧ озырлуныс. Парпонь кутіс и батьыслы отсасьны, но зарни эз на сюр.

Ёна мудзисны, шойччыны пуксисны, мӧвпалӧны, мый водзӧ вӧчны.

— Зарниыд эм, эм тані, сюрас на миянлы, водзӧ ышӧдіс быдтассӧ батьыс. — Сӧмын гӧрны ковмас мусӧ. Сэки нин быть сюрӧ.

Сідзи и вӧчисны. Небзьӧдӧм му вылас батьыс ид да шобді кӧдзис. Сюыс бур быдмис, зарни шепъясыс весьт кузя. Небыдик тӧвру кышӧдчис сюын, а шепъясыс вашкӧдісны: «Озырлуныд — уджын, уджын...».

Идралісны арнас няньсӧ, вартісны да Яренскӧ базар вылӧ быдса вӧв додь нуисны вузавны. Уна и сьӧм нажӧвитісны.

— Аддзан, Парпонь, пӧсявтӧдзыд кӧ уджыштан и зарниыд ачыс локтӧ тэлань, — нюмъялігтыр шуис пиыслы батьыс.

Та бӧрын ӧтка пи кутіс кутчысьны быд уджӧ.

КӦК

Ӧти асывводзын, Эжва дорӧ вуграсьны батькӧд лэччигӧн, Кырув шор бокысь аддзим кутшӧмкӧ ичӧтик лэбачлысь позсӧ. Позъяс вӧлі нёль кольк: куимыс эз торъявны ӧта-мӧдсьыс, а нёльӧдыс муртса ыджыдджык вӧлі.

— Тайӧ, тӧдӧмысь, кӧк пуктіс колькссӧ лэбач позъяс. Сійӧ ачыс некор оз вӧч поз, сылысь пиянсӧ быдтӧны-лелькуйтӧны мукӧд лэбачьяс, — висьталіс меным бать.

Ми айкӧд тшӧкыда кутім видзӧдлывны лэбачлысь оланінсӧ. Колис кад, и колькъяс пытшкысь петісны дзолюкъяс, ичӧтикӧсь,

гöнтöмöсь, вижов ныраöсь. Мам-батьыс ёна тöждысисны ичöтик пиян вöснаыс, вердісны найöс нидзувъясöн, лёльöясöн.

Медгорша сёйис кöкпи. Сійö быдмис öдйöджык мукöдъяссьыс. Öтчыд казялім: позъяс кольöма ötик жебиник лэбачпи да кöкпи. Кöнöсь нö мукöд пияныс? Регыд турун пиысь аддзим кулöм пиянсö.

— Горш кöкпи, кор сылы оз кут тырмыны сёяныс, шыблалö позсьыс ичöтик лэбачлысь быдтасъяссö, — шуис бать.

Ме кори батьöс:

— Босьтам да гортын быдтам кöкписö. А тöждысьысь да уджач лэбач медым быдтö, кок вылö сувтöдö ассьыс дзолюксö.

Бать сöгласитчис.

Ичöтик вильыш рöзбойникöс ми овмöдім куроґ чомйö. Сійö регыдöн и велаліс миян дорö. Вердім гöсьтöс номыръясöн, нидзувъясöн, гут-гагйöн, велаліс сёйны яй да нянь торъяс.

Сёян-юантор лэбачлы вайиг сійö быд пöрйö сьöлöмсяньыс чолöмавліс миянöс да радлігтырйи паськöдліс бордъяссö. Кор лэбавліс позсьыс, тшапа тотшйöдліс джоджöд, качöдчывліс и шкап вылöдз.

— Кöкыс лои верстьö, бордъясыс вынсялісны. Но лэдзтöдзыс сылы пуктам пас, — паніс сёрни бать. — Кöн чужö-быдмö лэбачыс, тöвйöм бöрас бöр локтö чужанінас.

Алюминий кöрт листтор вылö ёсь кöрт тувйöн гижим: «Гам сикт, 1994 во». Вöсньыдик сутугаöн кöрталім пассö кöклы кокас. Петкöдім керкаысь, нуим Кырув шор дорö да вывлань качöдім. Лэбач здук кежлö быттьö öшйыліс сынöдас, а сэсся паськöдіс бордъяссö да юръяс весьтті вöчис кытш. Кök лэбис мöдлапöвлань и регыд вошис син улысь. Мöд вонас, тулыснас, шор бокын эзысь гöлöснас кöкис кök:

— Ку-ку, ку-ку.

Видзöдлім бинокльöн да тöдім кольöм вося быдтаснымöс, кокас югъяліс пасным.

ВӦРСА САНИТАР

Сизь — вӧрса санитар, тадзи нимтӧны тайӧ лэбачсӧ йӧз. Позъяс уджач лэбач водз асывнас вайӧ чим еджыд кольк, овлӧ, квайт-сизимӧдз. Колькӧ пӧжӧны кыкнан лэбачыс, но тшӧкыдджыка тайӧ сьӧкыд уджсӧ вӧчӧ ай сизь. Кодыр лэбачьяс вежӧны ӧта-мӧднысӧ колькӧ пӧжигӧн, кылан «кек-кек» шыяс.

Дзолюкъясыс сизьяслӧн чужӧны сьӧрсьӧн-бӧрсьӧн: медводз ӧти, сэсся мӧд, коймӧд...

Посни пияныс медводдза лунсяньыс азыма сёйӧны. Мамбатьыс лёльӧ корсьны лэблӧны ылӧдз, но вӧрӧглы гежӧда гыж улас веськавлӧны быдтасъясыс. Векньыдик горсъяс корсюрӧ пыравлӧны ур да визяорда. Но лунысь-лун сизьпиян збоймӧны, сӧвмӧны-быдмӧны. Коляс кад, и лэбачлӧн ыджыд котырыс разӧдчӧ ӧтарӧ-мӧдарӧ, лэбалӧны пуысь пуӧ, корсьӧны кынӧмпӧт.

Со ай сизь пуксис пожӧм пуӧ да быттьӧ сибдіс сыӧ, а отсалісны кок чуньясыс: кыкыс чургӧдчӧмаӧсь водзӧ, а мӧд кыкыс — бӧрӧ, дерт, и чорыд бӧжыс. Лэбач тэрыба кайӧ пу кузяыс вывлань да тотшкӧдӧ ёсь ныр нас то ӧтилаті, то мӧдлаті, корсьӧ сэтысь пучӧйӧс. Тыдалӧ, сюри, лэбач ёсь ныр нас босьтчис сизьдыны розь. Мыйӧн розьыс лоис дась, сюйис сэтчӧ тертука кодь кывсӧ да перйис лёльӧсӧ. Сизь ӧти здукӧн вевъялӧ 10-12-ысь кокыштны.

Ичмонь тулыс зільджыка ловзьӧдӧ вӧрсӧ, лэбачьяс мичаджык сьыланкыв сьылӧны и. Пармаса санитар-сизь торкӧ чӧвлунсӧ то сэн, то тан водз асывсянь сёр рытӧдз. И барабанитӧны 500-600-ысь. Тшӧкыдджыка котшкӧдчӧны-дорччӧны ай сизьяс — гӧрд шапкаа молодечьяс. Оз кольччыны и найӧ, кодлӧн юраныс абу гӧрд чутыс.

Сизьлӧн дорччӧмыс, кыдзи и муköд лэбачлӧн сьылан гӧлӧсыс, гӧгӧрвоана ёрта-ёртыслы. Вуджӧдны кӧ сизьлысь котшкӧмсӧ миян кыв вылӧ, то лоӧ: «Ми олам тані! Эн лысьт овмӧдчыны ми дорӧ! Усйысь тась!»

Бӧръя кадӧ сизь лыдыс чиныштіс. Гашкӧ, найӧс куталысьбырӧдысьыс содіс да.

КОДКӦ И ЧӦСМАСЬӦ

Водз асыв. Ми Вань дядькӧд мӧдӧдчим Ёртым ю дорӧ, юас гымгаяс вӧйталӧма да кыявны колӧ. Кӧдзыд пӧль бедьнас кучкас то ӧти пуӧ, то мӧдӧ. Козъяс вылын лымйыс кодзув дзирдӧн пӧртмасьӧ. Юр весьтын тӧлысь агсасьӧ да кодзувъяс лыддьӧ.

Воим кыддза раслань. Коркӧ тані вӧвлі ректас, сиктса олысьяс турун пуктылісны. Ӧні ректассӧ мырддьӧма рас. Раслысь чӧвлунсӧ, унсӧ торкис катша. Сійӧ ӧти кыдз пу гӧгӧр лэбаліс да гораа китшкис.

— Катшаыд оз пӧста варовит, сійӧ мыйкӧ, гашкӧ, аддзӧма да,— шуис Вань дядь.

Кор воим пу дорас, аддзим тар гӧнъяс. Кодкӧ чӧсмасьӧма лэбачнас. Регыд гӧгӧрвоим. Воськов комын сайысь качӧдчисны таръяс. Ӧти тар торъяліс котырсьыс. Сылӧн сьыліас кутчысьӧма кутшӧмкӧ ичӧтик звер.

— Да тайӧ жӧ сьӧдбӧж сакасьӧма тарыслы,— висьталіс меным олӧма морт.— Войвылад тӧлыд кузь и кӧдзыд. Кынӧмпӧттӧ корсьны гректӧм ловъяслы абу кокни. Бур, мый кыддза раскыд вердӧ-юктӧдӧ. Лэбачьяс кыдз гарнас тыртӧны зобнысӧ, а сэсся кӧдзыд пӧльсьыс дзебсьӧны лым пытшкӧ. Аддзан, кымын гӧн кольӧма еджыд эшкын вылас. Небыд лым эшкын улас налы шоныд, а юр весьтас неыджыд розь — сынӧднас лолавны. Узьӧны лэбачьяс кокни унмӧн, медым кодлыкӧ эз веськавны пажын вылӧ. Но, овлӧ, и веськалӧны.

— Сьӧдбӧж нуръясьӧ шыръясӧн да мукӧд ичӧтик зверъясӧн, но тшӧкыда чӧсмасьлывлӧ и лэбачьясӧн. Талун со наян сьӧдбӧж-шышыд кыйӧдӧма тарӧс да сатшкысьӧма голяас,— варовитіс Вань дядь.

Казяліс миянӧс сьӧдбӧжыд да эновтіс лэбачтӧ. Но тарыд эз нин вермы лэбны ёртъяс бӧрсяыс да усис лым вылӧ.

СЮЗЬ КОЙТ

Воис гажа тулыс. Ловзьӧ парма. Лунвылысь чужанінас воисны лэбачьяс, найӧ нимкодясьӧны-дзользьӧны, дасьтысьӧны поздысьны. Пармаса мича шыяссьыс бурмӧ сьӧлӧмыд, а чӧскыд да сӧстӧм сынӧдсьыс кольмӧ юрыд.

Тайӧ гажа кадас ми вежайкӧд быд тулыс ветлывлам таръяслӧн койт вылӧ. И со ми бара мича пожӧма яг бокын, но миян койт вылын оз на гажъявны таръяс. Сӧмын паськыд нюр сайын кыліс аслыссикас броткӧдчӧм.

— Таво, гашкӧ, таръяс бӧрйисны выль места, нюр мӧдарас, — шуис вежай.

— Часлы, тӧдмалам, мый сэні сэтшӧмыс.

Векньыдик ордымті дыркодь вуджим нюрсӧ. Кокъясным пыдӧ вӧйласисны небыдик нитшкас да мудзтӧдз тапикасим.

Тыдовтчис нюр мӧдар помыс, матысмис броткӧдчӧм шыыс. Кор воим матӧджык, мыльк вывсьыс кыпӧдчисны гырысь лэбачьяс — нюрвывса сюзьяс.

— Со кодъяс вӧлӧм броткӧны-койтӧны, — тӧдчӧдіс вежай.

Колис кад. Ми вуграсим Ертым ю бокын. Пажын бӧрын кежалім сюзьяслӧн «койт» вылӧ. Пуксим пӧрӧм пу вылӧ и аддзим лэбач поз, кӧні куйліс сизим гӧгрӧс кольк.

Ми тшӧкыда ветлывлім сійӧ туй вожӧдыс, кӧні вӧлі нюрвывса сюзьлӧн позйыс. Регыд сэні кутісны чивзыны ичӧтик сюзьпиян. Ӧтчыд казялім: вошӧма позсьыс кык пи.

— Коді нӧ вермис сюзь-мамлысь пиянсӧ гуны? Ӧд сійӧ кужӧ уна вӧрӧгкӧд тышкасьны, — шензис вежай. Позсяньыс кымынкӧ воськов сайысь, ичӧтик коз пу дорысь, аддзим сюзьпиянлысь лыяссӧ да гыжъяссӧ.

Вот дивӧыд! Мам син водзас кодкӧ сёйӧма дзолюкъяссӧ. Сьӧкыд тайӧс гӧгӧрвоны.

Бӧрынджык сизим кутюпиысь кольӧма ӧти.

Сэки вежай висьталіс сюзьлысь гусяторсӧ. Найӧ пӧ пӧткӧдчӧны шыръясӧн, му ошъясӧн да с.в. Кор шырыс этшаджык, сюзь-мамъяс оз вермыны вердны горш пиянсӧ и сёйӧны-бырӧдӧны дзолюкъяссӧ, кольӧны сӧмын ӧти либӧ кык пиӧс рӧд вылас. Ачыс пӧт и челядьыс оз тшыгъявны. И збыль. Го-

жӧмыс вӧлі зэра, и шыръяс, буракӧ, косджыклаӧ вешйисны. Быд звер-пӧткалӧн, лэбачлӧн аслас олан сям.

ВӦРЫН

Аслыспӧлӧс арся вӧрлӧн мичлуныс. Гӧгӧр чӧв, но пуӧ олӧм. Со лэбач пуксьыліс кыдз пу вылӧ да лэбзис. Со и пашкыр бӧжа ур кыскӧ тшак. Пуысь пуӧ нюжалӧмаӧсь черань везъяс. Кокъяс улын кышакылӧны коръяс, а увсяньыс чатӧртӧмаӧсь юрнысӧ гобъяс, ельдӧгъяс, сідзи и вӧзйысьӧны пестерад.

Регыд векнидик ордымті петім пипу раскӧ. Гоз-мӧд пулысь кырсьсӧ быттьӧ лэчыд пуртӧн вундыштӧмаӧсь. Тайӧ кузь пель чӧсмасьыштӧма. Некымын воськов вӧчӧм бӧрын и аддзим табъя кокӧс, чеччыштіс пу улысь да веськыдвылӧ лыйыштіс. Рас помасис, мыччысис сись кодь пожӧма яг, кӧні сярвидзис гырысь пув.

Ми тэрыба босьтчим вотчыны. Яг бокас кылӧ гудӧкасьӧ неыджыд ёль. Кор пувъя местаыс петкӧдіс миянӧс ёль дорланьыс, казялім: боктіыс ветлӧдлӧны кык дозмӧр да кокалӧны изъяс. Тӧв кежлӧ дасьтысьӧны. Ичӧтик гӧгрӧс изъяс, кодъясӧс чукӧртӧны зобъяс, кутасны изны жебиник тӧвся сёянсӧ — пожӧм лыс емъяс. И ми заптысьыштім-тыртім пестернымӧс чӧскыд пувйӧн.

СЮСЬ ЙӦРА

Вӧвлӧмтор

Важӧн коми войтыр кужлӧмаӧсь овмӧдчынытӧ: ӧтияс Эжвалӧн джуджыд кыр йылӧ, мӧдъяс сӧстӧм ёльяс пӧлӧн лэптылӧмаӧсь керка-картанысӧ ён пожӧм керъясысь. Василий Фёдорович Чукичевлӧн керкаыс Ӧжын ёль бокын. Да и гроздыслы нимсӧ сетлӧмаӧсь тшӧтш Ӧжын. Великӧй Отечественнӧй война

водзвылын тані вöлöма нелямын кык овмöс, а öні гре́здас олысьыс кык керкаын сöмын. Öтиас олö Марья пöч, Василий Фёдоровичлöн гöтырыс, а мöдас — пöрысь гозъя, Иван пöль гöтырыскöд.

Марья пöч верöсыскöд быдтісны нёль челядьöс, ставнысö кок вылас сувтöдісны, велöдісны. Бордъясьöм бöрас, кыдз шуласны, ныв-пиыс лэбзисны чужанінсьыс кар-посёлокъясö. А Василий Фёдорович коймöд во нин абу ловъя.

...Быдтасъясыс быд гожöм-ар волывлöны мам дорас отсасьны турун пуктігöн да град йöрысь пуктассö идралігöн. Муса пöчыслы отсасьны волывлöны тшöтш и внук-внучкаыс. Олöма нывбаба кольöм воöдз мöс на видзис, но неладнö лои Серöдыскöд, выльсö сэсся эз нин лöсьöд (сизимдас вит арöснад ёна нин сьöкыд мöстö дöзьöритны).

Тулыснас Настя нылыслы письмö гижис да юöртіс: колхозысь пö кукань ньöби. Быдмыштас пö сёр арöдз, да яйтор на лоас.

«... Кора: школаысь кор челядьöс лэдзаласны каникул вылö, мöдöд ме дорö Галяöс. Сійö ок и ёна радейтö куканьястö. Менам муса внучкаöй гожömнас кутас вердны-дöзьöритны Звёздочкаöс (сідзи нимті куканьсö). Да и оз вотны кутам. Таво ёна артмö чöскыд вотöсыд. А бöрынджык и мукöд пöлöс вотöс öктам. Ме сідзсö дзоньвидза на, дерт, ки-кокöй юкалö важся сьöкыд уджсьыс», — помаліс письмöсö Марья пöч.

Регыд и воис Галяыд. А пöчыслöн радыс! Öдйö тöдмасисны нылыд да куканьыд. Галя юкталіс-вердіс Звёздочкаöс. Нёль кока ёрт сы бöрся и вöтлысис.

Ю бокас неыджыд эрд, сэні шöвк кодь турун быдмö. Галя быд лун йирöдліс Звёздочкаöс, чöсмöдліс чöскыд туруннас.

Öтчыд Марья пöч шуис:

— Галюк, талун ми ёль бокö озла ветлам, аскöд босьтам тшöтш куканьöс, медым сэні йирсьыштö.

Звёздочка азыма йирсис, а сэсся водіс шойччыны эрд вылас.

— Медым, медым куйлыштö-рöмидзтыштö куканьным, а тэкöд ми вотчыштам на, — шуис Марья пöч внучкаыслы.

Кор вотчысьяс петісны ёль бокысь, аддзисны чуймöданатор. Эрд вылас сулаліс ыджыд йöра, а сійöс нёняліс Звёздоч-

каыс. Кыліс вӧрса багатырыд йӧзлысь кок шысӧ да лыйыштіс кыддза-пипуа раскӧ, а кукань сы бӧрся. Горзісны-горзісны, чуксалісны пӧча-внучкаа быдтаснысӧ час-мӧд, но Звёздочка сідзи эз и лок. Шогӧ усины найӧ.

— Мый нӧ ми кутам вӧчны? Быдтім-быдтім донаӧс, а сійӧ котӧртіс йӧра бӧрся, — нораа шуис пӧрысь морт.

— Вай ветлам Иван пӧль ордӧ. Гашкӧ, сійӧ мыйӧнкӧ вермас отсавны.

Иван пӧль сюся кывзіс пӧчӧс, сэсся гыжйыштіс балябӧжсӧ да сёрни паніс:

— Менам ёртлӧн, коді оліс Придаш гездын, вӧтчылӧма жӧ куканьыс йӧра бӧрсяыд. А Пожӧг ю вылад, сылӧн висьталӧм серти, овлӧмаӧсь чорыд йӧз. Сійӧ вӧлі грекуйтӧ сусед вылас. Вӧтліс пӧ менсьым куканьӧс еретникыд вӧрсаяс дорӧ. Коляс кад. Усяс медводдза лым. И йӧраыд петкӧдас гездланьӧ куканьтӧ. Ме чайта, мый йӧралысь писӧ кутшӧмкӧ браконьер лыйис, а йӧра мамлӧн йӧлыс вӧраас чукӧрмис. Вӧраыс пыктіс. Со и нёньӧдіс вӧрса зверыд куканьтӧ. Йӧраясыд тӧлкаӧсь да зэв сьӧлӧмаӧсь. Ямас вӧраас пыкӧсыс, да йӧраыд бӧр вермас петкӧдны тіянлысь куканьтӧ.

И збыль, куим лун мысти вӧрса багатырыд бӧр вайӧдіс Звёздочкаӧс Марья пӧчлӧн горт дорӧдзыс.

Со ӧд кыдзи овлӧ кывтӧм пемӧсъясыдлӧн. Найӧ кӧть и оз кужны сёрнитнытӧ, а наян да лёк бать-мамысь сюсьджыкӧсь на.

ЫДЖЫД НЮР

Марья Петровналӧн важиник керкаыс куткырвидзӧ дзик вӧр дорын. Бур сьӧлӧма ань дорӧ тшӧкыда волывлӧны узьнышойччыны карсаяс: ӧтияс — тшак корсялігӧн, мӧдъяс — чӧдпув вотігӧн, коймӧдъяс — Важ куръяысь чери кыян кадӧ.

Елена Ивановна, ыджыдджык нылыслӧн тӧдса, Петровна ордӧ воис пемыдгорув нин. Татчӧ сійӧ локтӧма медводдзаысь на. Туй выв мортӧс пӧрысь нывбаба ас сёян-юанӧн вердіс-юкталіс.

— Сідзкӧ, турипув вотны воин, гулюӧй? Но вот! Ыджыд нюр миян важысянь нималӧ вотӧсаинӧн. Пом ни дор сылӧн абу, но сэні быдмӧ зэв уна зын турун, рочӧн кӧ, багульник. Сылӧн дукыс аслыспӧлӧс, и уна мортлысь юрсӧ кольмӧдлӧ, и тшӧкыда турипув ӧктысь воштывлӧ петан туйсӧ, — тадзи заводитіс висьтсӧ Марья Петровна. — И вотчысь веськавлӧ медся зыбучинӧ. Уна мортлысь олӧмсӧ нюрыд босьтлывлӧма. Сэтчӧ вӧйлӧма и Ласей дяк. Арся пемыд войясын нюрсяньыс пыр на нор шыяс кывлӧны: ми пӧ ӧд сьылӧдтӧмӧсь и гуавтӧмӧсь...

— Пӧчӧй менам висьтавліс ӧти неминуча йылысь, — водзӧ нуӧдіс сёрнисӧ Марья Петровна. — Ӧти арся лунӧ ёма кодь нывбаба мӧдӧдас дас кык арӧса нывсӧ Ыджыд нюрысь турипув вотны. Нывкаыд тэрыба вӧлӧм ӧктысьӧ да регыд и тыртас падъянтӧ. Пуксяс вутш вылӧ шойччыштны, юрыс кольмӧма да. Чеччас да, гортӧ мунан туйыс оз сюр. Коньӧрушкаыд медся лёк местаас воас, кок улас лайкъялысь васӧд нюрыс сідз и кӧсйӧ ньылыштны нывкаӧс. Мӧдарӧ веськӧдчас да нӧшта на лёкинӧ веськалас. Отсӧг корӧ-горзӧ, но некод оз шыась. Ӧтарӧмӧдарӧ ветлӧдлігад став пувсӧ падъянсьыс гылӧдас.

Колӧ жӧ: виччысьтӧг сы дорӧ локтас кузь да еджыд тошка пӧль. Синъясыс кодзувъяс моз югъялӧны, а веськыд киас падъян. Падъянас чунь пом кодь гырысь турипув.

— Ылалӧмыд тай, зарниӧй, да став турипувтӧ гылӧдӧмыд. Со ме бӧр чукӧрті тусьяссӧ. Эн бӧрд, — тадзи бурӧдас нывтӧ пӧльыд.

Индӧма бур мортыд нюрысь петан туйсӧ, тыртӧма нылыдлысь падъянсӧ вотӧсӧн.

Нылыд бергӧдчас и шуас: «Аттьӧ тэныд, пӧльӧй!» А пӧльыд некӧн нин абу, быттьӧ ем моз воши. Воӧм бӧрас та йылысь нылыд батьыслы висьталас. Мӧд луннас ачыс ветлас вичкоӧ да Миколa-угодниклы сись ӧстас.

— Со ӧд кыдзи овлӧ Ыджыд нюрад. Но да тэ эн усь шогӧ. Аски тэкӧд ми кыкӧн мунам вотчынысӧ, да ставыс бур лоас. Казялан кӧ, мый юрыд кутіс кольмыны, висьтав меным. Ме тэнӧ кӧза йӧлӧн юктӧдышта, а йӧлыд бура отсалӧ зын турунӧн кольмӧм юртӧ веськӧдны, — тадзи помаліс сёрнисӧ Марья Петровна.

ЙӦРАПИ

Йӧрапи пожӧма яг боксянь лэччис Раса ёльлань. Сійӧ то нитштор исыштас, то чӧд росъяс пиӧ ныpсӧ сюйлас. Кынӧмыс дзолюклӧн ёна сюмалӧ. Со мыйкӧ йирыштіс да аклялыштіс, но бӧр лэдзис вомсьыс. Матыстчис ёльланьыс и поліґтырйи чурснитыштіс, кӧдзыд ваӧн веськӧдыштіс горшсӧ.

Ӧтка йӧрапи бӧрся сюся видзӧдіс Василей дядь, чайтіс, мый кӧнкӧ матын ичӧтик кузь коклӧн и мамыс регыд пи дорас локтас. Колис кадыс час джын кымын, а йӧра-мам абу и абу.

«Гашкӧ, неладнӧ мамыскӧд лоис да? Кӧин ли ош косявліс, либӧ пишшаля лёк морт улӧ веськаліс? Йӧралӧн кагаыс мамтӧг, буди, кольӧма?» — мӧвпыштіс олӧма морт.

— Лок, дзолюк, ме дорӧ, — корис Василей дядь йӧрапиӧс.

Йӧрапи дрӧгмуныштіс, но эз вӧрзьы места вывсьыс.

— Эн пов, эн пов, йӧюк, ог ӧбӧдит, сирӧтаӧс, — ньӧжйӧникӧн кутіс матыстчыны дзолюк дорӧ, а сійӧ, йӧзӧс абу на аддзывлӧма да полӧмыс абу, эз вӧрзьы места вывсьыс, а быттьӧ шог синмӧн видзӧдіс дядьӧ вылӧ.

«Мый и вӧчны? Коляс кӧ татчӧ ӧтнас, оз удит быдмыны, вӧрса зверъяс либӧ понъяс коркӧ да косявласны. А, гашкӧ, мамыс на аддзысяс?

Ылавліс мыйӧкӧ да пиыс и торйӧдчис. Чуксасьны кутасны ӧта-мӧд костаныс да и бӧр ӧтувтчасны. Мӧд энь йӧра пи вылӧ босьтас ли? Колӧ кольлыны лун-мӧд кежлӧ».

Василей дядь мӧд, коймӧд да нёльӧд лун волывліс Рас ёль дорӧ. Недыр и кытшлалыштас, аддзас йӧрапиӧс. Сьӧрсьыс пачын пӧжӧм мӧс йӧв сулеяын вайлывліс, вердыштас йӧвнас резина нёнь помысь да и коляс ӧтнассӧ. Некымынысь тадзи волӧм бӧрын дзолюк велаліс Василей дядь дінӧ. Ачыс нин кутіс матыстчыны, а сэсся и эз кольччы ӧтнас вӧрас — тотшсьӧдіс морт бӧрся сиктӧдзыс. Суседыслӧн лапъя пель пӧла Шарикыс эськӧ и лёкысь видзӧдліс вӧрса пемӧс вылӧ, но Василей дядь потш йылысь чегӧм паличӧн грӧзитыштіс ваткыльлы, рыйгис, да ӧдйӧ и аддзис местасӧ жытник улысь.

Йӧрапиӧс Василей дядь йӧртіс кукань видзан гидас. Вердыштіс йӧлӧн. Кутіс мӧвпавны, мый сэсся сыкӧд вӧчны.

Йӧраыд ӧд абу кӧчпи, абу весиг ошпи, кодъясӧс сылӧн олігчӧжӧн, уна вонад, кодкӧяс теш вылӧ ли мый видзлісны. Йӧра абу гортын видзантор. Быдмас ӧд сійӧ и гид ӧдзӧстіыд дугдас тӧрны, ӧдзӧссӧ ковмас йиркӧдзыс джудждӧдны. Дыр видзны Василей дядь йӧрапиӧс эз кӧсйы.

«Быдтыштам, мед вынсялыштӧ, верстяммыштӧ и бӧр лэдзам», — татшӧм мӧвпӧн и овмӧдіс мӧс гыжъя вӧрса зверӧс гидас. Олӧма морт тӧдіс: видзны-быдтыны, а сэсся куканьӧс моз арнас начкыны йӧраӧс оз позь — вӧр-ва да сэтчӧс олысьясӧс видзан закон та кузя зэв стрӧг.

Йӧрапи йылысь медводз тӧдмалісны сиктса челядь, а сэсся и вӧр-ва да чери видзысь инспектор.

— Мед и олыштӧ, — шуис сійӧ. — Челядь, менам отсасьысьяс, кутасны ваявны корӧсь. Бура кутас сёйны, вынсялас да кутшӧмкӧ йӧра котырӧ и лэдзам. Йӧнӧдъясын, кольӧм воясӧ казявлі, йӧраясыс котырӧн овлісны. Ӧти стадаас кык-куим ыджыд йӧра да сы мында жӧ и ичӧтыс. Видзӧдла, кӧніджык таво найӧ гожйӧны. Бура кутас йирсьыны да сэки оз нин вош. Вӧля вылас олігӧн вунӧдас коркӧя гидын олӧмсӧ да бӧр вӧймас и видзчысьысьӧн лоӧ.

Тӧлысь сайӧ йӧрапи оліс Василей дядьлӧн гидйын. Челядь сійӧс пӧттӧдзыс вердісны. Корӧсь да вӧсньыдик пипу, ловпу да бадь вожъяс эз и бывлыны ляснисьыс. Шыляліс вӧрса звер тадзитӧ дӧзьӧритӧмнад. Сьӧктанас, дерт, ёна, гашкӧ, эз сод, но джужданас Василей дядьлы морӧсӧдзыс нин лоис. Ёнасӧ эз кыз, а кокъясыс потшӧс майӧг кузьтаӧсь лоисны. И вынсялісны: зымнитас воддза кӧть бӧръя кокнас дзескыд гид стенӧ, да стрӧйбаыс ставнас вӧрзьылӧ.

— Вӧля вылӧ тадзсӧ вӧзйысьӧ, — висьтавлӧ Василей дядь вӧр-ва да чери видзысь инспекторлы. — Тайкӧ гидсӧ кисьтас. Ӧні, чайта да, татшӧм кокнас и йӧнӧдъясті, и лоскаинъясті бура нин собалас.

— Матысса лунъясӧ и нуӧдам. Горув йӧнӧд дорын вель ыджыд стада олӧ. И теляясыс эмӧсь, талы ёртъяс вылас. Вежон сайын сов катӧді сэтчӧ. Велалісны нин, нювны волывлӧмаӧсь унаӧн. Сэтчӧ и лэччӧдам.

Йӧрапиӧс колльӧдны локтісны сиктысь став челядьыс. Вӧрӧ

пыран туй дорӧдз колльӧдісны, а сэсся вӧр-ва видзысь инспектор налы бӧр тшӧктіс косны. Повзьӧданныд пӧ йӧраяссӧ да вешъясны кытчӧкӧ ылӧ, вежасны вердчан местаяссӧ. И йӧрапинымӧс оз сибӧдны нӧшта. Отсасьны босьтіс сӧмын кык зонкаӧс. Ковмас кӧ пӧ вӧтлыштны бӧрсяньыс.

— А ме нин ог ветлы колльӧдчынысӧ. Турун пуктан кад ӧд, некор вӧртіыс бовъявнысӧ,— сӧмын и шуис Василей дядь да эз и колльӧд мунысьясӧс весиг вӧр дорӧдзыс, кӧть сэтчӧдз и зэв матын.

Нянь торъясӧн да йӧлӧн чӧсмӧдлісны йӧрапиӧс, и сійӧ зэв на и восьласа муніс гезпом йылын сійӧс нуӧдысь дядьӧ бӧрся. Йӧнӧдын йӧрапиӧс ниртісны ньыв лыскӧн, сэтчӧс дука турунъясӧн, мед оз коль йӧз оланінса дукыс. Виччысьны ковмис рытъявыв шондіӧдз. Сӧмын сэки вӧрса йӧра котыр локтісны сов дозмукъяс дорӧ. Йӧрапи аддзис найӧс да ыръяниттӧг и котӧртіс сэтчань, кутіс бурысь люкасьны тшӧтшъя йӧрапияныскӧд. Верстьӧ йӧраяс дорӧ эз пыр мун. Пӧттӧдзыс ӧд няньӧн да йӧлӧн вердісны. Но тӧдчис: мамсӧ абу на вунӧдӧма, эз ӧтдортчы.

Йӧрапиӧс колльӧдысьяс шы ни тӧв, бӧр асланыс туйӧд мӧдӧдчисны гортаныс. Кыдзи-мый сэсся йӧрапи сӧвмис-быдмис да олӧ, некод оз тӧд. Но медводдза аддзысьлӧмсяньыс вӧрса зверъяс сійӧс эз кедзовтны да, дерт, ассьыныс ныв-писӧ моз и быдтісны-велӧдісны.

ГЫЧА ВАД

— Миша дядь вель уна чери кыйӧма,— ошкыштіс олӧма нин суседсӧ Вася Исаков.— Тӧв и гожӧм, тулыс и ар, буди, ӧтмоз тэныд черыс шедӧ.

— А тэнад арлыдсянь нэмӧс кыйся да тӧда васа ловъя ловъясыслысь оланногсӧ. Война каднас, зонкаӧн на, прӧст кадӧ вадорысь эг кайлы. Аслыным тырмывліс и суседъяслы на вичмӧдлывлім. Посняліс вот черыс Эжваын и тыясын. Гычьяс, ёкышъяс, йӧршъяс ёнджыкасӧ и шедӧны, бырны кутіс бур черыс,— чери керигмоз висьтавліс зонкалы Миша дядь.

— Видзӧдлы, видзӧдлы, Миша дядь, — чуймӧмӧн индіс тазйӧ Вася. — Чериясыс со ловъяӧсь на кымынкӧ.

— Гычьяс тайӧ. Найӧс сайкыдджык лунӧ кӧть лун джын нопъяд видз, а лэдзин ваӧ, уялӧны, быттьӧ нинӧм абу и вӧлӧма, васьыс быттьӧ абу и кыпӧдлӧмаӧсь сынӧд вылас.

— А посниджыкъяссӧ, ловъяяссӧ вай меным, Миша дядь.

— Каньыдлы? Босьт... Чунь кузя йӧршъясыдлӧн да ки вомлӧс кузьта гычьясыдлӧн уна-ӧ нур.

— Ог каньлы вылӧ кор. Совхозыс тайӧ кодйылӧма пӧжаръясысь видзчысян зэв кузь, паськыд да джуджыд пруд, сэтчӧ эськӧ ловъя гычьяссӧ лэдзны. Посни челядь сэні гожӧмбыд купайтчӧны, а тӧвнас конькиӧн йи вылас ислалӧны. Вот эськӧ налы вуграсьӧм вылӧ рӧдмӧдны сэні черисӧ.

— А мый? Буртор ӧд мӧвпыштӧмыд. Петав, инӧ, юкмӧсӧ вала. Ведра джын пырт, видзӧдлам, коді уялӧ на кыйдӧсысь, сійӧс и лэдз. Кодйылісны прудсӧ некымын во сайын нин. Берегъясыс турунсялісны, тшӧтш и берегдорса ваас нин мыйкӧ нитш сяма быдмӧ. Колӧ чайтны, овмӧдчас чериыс посни челядьлы гаж да кыйсьӧм вылӧ.

Васялы кыкысь тшӧктыны оз ков. Пыртіс ведра джын ва. Миша дядькӧд лэдзалісны сэтчӧ бӧжъяснас тірӧдчысь гычьясӧс. Черияс здукӧн и палялісны. Чери керсьӧм бӧрын Миша дядь да Вася нуисны палялӧм черисӧ тракторӧн кодйӧм прудйӧ да сэтчӧ и кисьтісны ванас ӧтсор.

Гычьяс, ыджыд ваӧ веськалӧм бӧрын, ӧдйӧ и уйыштісны син улысь джуджыдінас.

— Та мында черисьыд дыр ковмас посни челядьлы кыйдӧссӧ виччыны. Ветлам, инӧ, матысса кадӧ ботанӧн нӧшта кыйыштам гычьяс, ёкышъяс да йӧршъяс. Унасьыд ӧдйӧджык и рӧдмасны.

— Окотапырысь, — довкнитіс юрнас Вася.

Олӧма чери кыйысь да зонка тракторӧн кодйӧм прудйӧ, гашкӧ, ведра чери лэдзисны. Быдпӧлӧссӧ, коді вӧрса тыясын рӧдмӧ-олӧ.

Во-мӧд тайӧ кадсяньыс коли. Гожӧмъясын сиктса зонпосни ӧні сэні и вуграсьӧны. Унаыс, дерт, оз шед, но мыйкӧ мында гортаныс вайыштлӧны. Сэсся черыд ӧд уна лэдзӧ пӧксӧ. Коркӧ, гашкӧ, и нимавны кутас Васялӧн да Миша дядьлӧн гыча вадйыс тшӧтш и ёкышъясӧн да мукӧд черйӧн.

ЧЕРИ КЫЙЫСЬ КАНЬ

Василий Андреевич Сямтомов, уджвывса да войнаса ветеран, олӧ-вылӧ Ягпом гездын муса гӧтырыскӧд, Зоя Ивановнакӧд. Важӧн гездас сё сайӧ олысь вӧлӧма, а ӧні со пӧрысь гозъя кольӧмаӧсь.

Сьӧкыд олӧмыс том йӧзӧс карлань да гырысь посёлокъяслань чышкышті с. Колис кад, и олӧмаджык войтыр ныв-пиян дорас муналісны.

Василий Андреевичлӧн ыджыд кородинаыс сулалӧ зэв гажаинын. Керка мышкыс дзоргӧ пожӧма яглань, а ӧшиньясыс видзӧдӧны ыджыд чериа вад вылӧ. Тӧв кӧть тулыс, гожӧм кӧть ар, Сямтомовъясын тшӧкыда гӧститӧны вотчысьяс да чери кыйысьяс.

Талун со карысь Павел Иванович воис.

— Мыйкӧ, муса ёртӧй, сёрмыштін. Рыжик каньным ёна нин майшасис: то ӧшиньӧд видзӧдлас, то ӧдзӧс дорын нявзыштас, — чолӧмасигмоз шуис Василий Андреевич.

— Рыжикӧд ми кык во нин ёртасям-кыйсям. Сійӧ тӧдӧ, мый талун субӧта, вот и виччысис менӧ, — каньӧс мольӧдігмоз шмонитыштіс карса гӧсьт. — Час, час, ме сійӧс гӧститӧдышта «китикетӧн», медым аски бурджыка вермас кыйсьынысӧ.

Кык коми морт варовитыштісны, румкаӧн морт вылӧ юыштісны на.

— Кад шойччыштны, тэ, Иванович, радейтан паччӧр. Сідзкӧ, Рыжикӧд сэні и узьӧй, — шуис Сямтомов.

Асывводз. Муртса на тӧдчӧ лӧзъюгыдыс, а Павел Иванович вад берег дорын нин, сы бӧрся вӧтчӧ Рыжик кань. Кор воисны вад йирас, Павел Иванович пыридзӧн вӧчис ыджыдкодь юкмӧс, а сэсся перйис нопсьыс ичӧтик корабликъяс да сэтчӧ ӧшйӧдліс чериясльі самъяс.

Корабликъяссӧ юкмӧсӧ лэдзалӧм бӧрын шуис каньлы: «Бура кыйсьы, эн дышӧдчы, чериясыд ӧд мудерӧсь».

Метра дас сайӧ Рыжиклӧн ёртыс вӧчис аслыс кыйсян юкмӧс, но эз дзик пыр босьтчы вуграсьны, а нимкодясьыштіс, гусьӧнкодь видзӧдіс, кыдзи наян кань ас йӧрдансьыс куталіс кельчиясӧс да ёкышъясӧс. Чӧсмасис пӧттӧдзыс чериӧн Рыжик и котӧртіс гортас. Со ӧд кыдз овлӧ.

ДАС КУИМ АРӧСА ОШ КЫЙЫСЬ

Педӧра Ольга вит челядя дӧва. Верӧсыс 1943-ӧд воын уси фронт вылын. Медыджыд пиыслы дас куим арӧс, а медічӧтыслы кык тыри гожӧмнас. Чужтіс сійӧс верӧссӧ фронт вылас нуӧм бӧрас нин. Шань, уджач да бур сьӧлӧма ань мырсис лун и вой, быдтіс-сӧвмӧдіс челядьсӧ. Нывбаба уджаліс орсын, Анна чойыскӧд Рыжко вӧлӧн груз кыскалісны «Комилес»-ын уджалысьяслы. Кӧть и сьӧкыд вӧвтӧ видзны, колхозса юралысь Кырнышев Педь турун пуктыны видз оз вӧлі сет. Но Ольга эз эновтчы вӧлысь. Челядь сорнас чукӧртлісны турунсӧ Ыджыд нюрысь. Ичӧтсянь быдтасъяссӧ нывбаба велӧдіс быд уджӧ. Дерт, война кадся тшыг нисьӧ пӧт олӧмыд тӧдчис челядьлы. Но бур вӧлі сійӧ, мый орсын уджалысьяслы сьӧмтор сетыштлісны да нянь вылӧ карточка на тшӧтш. А Рыжко вӧлыслы зӧртор вӧлі вичмӧдӧны.

— Грек кӧть абу, а зӧрнас удзӧдлывлі Рыжкоӧс,— бӧрас висьтавлывліс Ольга.

— Зӧрсӧ косьтылісны да гортса изкиӧн излісны. Пызьсьыс идзас сорӧн картупеля сӧчӧнъяс пӧжавлісны.

Ӧтчыд вӧвлы сетӧм зӧрсӧ видлісны чужтыны. Дас тусьысь кӧкъямысыс чужис.

— Рудзӧга вожын эндӧма неыджыд му пласт. Бура куйӧдалам сійӧс, гӧрам да кӧдзыштам зӧрторсӧ, тӧв кежлӧ содтӧд нур лоас,— ышӧдіс челядьсӧ мамыс.

Сідзи и вӧчисны. Гожӧмыс вӧлі бур. Зарни шонді лелькуйтісбыдтіс кӧдзасӧ. Дас куим арӧса Миша чой-вокыскӧд дӧзьӧритісны кӧдзасӧ пӧтрава вӧчӧмысь. Быд лун тшак-вотӧсла ветлігмуніг кежавлісны йӧрсӧ видзӧдлыны. Кӧдзаыс быдмис бура, и челядь нимкодясисны локтан урожайнас. Но ӧтчыд зонъяс шогӧ усисны, кор аддзисны: потшӧссьыс кодкӧ ӧти праслӧ бергӧдӧма-разьӧма, пыралӧма йӧрас да некымын местаысь ляклма зӧрсӧ. Лоӧмтор йывсьыс висьталісны мамыслы.

— Ме чайта, йӧрас ош пыраліс. Сійӧ радейтӧ чӧсмасьны небыд, вотӧм на зӧр тусьясӧн,— висьталіс бур сьӧлӧма нывбаба ныв-пиыслы.— Миянӧс варгыль кок вермас дзикӧдз рӧзӧритны.

– Кыйны-лыйны колӧ рӧзбойникӧс. Ме пишшаль босьта батьӧлысь да кута кыйӧдны сійӧс. Кор локтас йӧр дорас, сэки шковга-лыя ошкӧс. Таво тулыснас Турьев Педӧркӧд ми куим утка нин лыйим. А пишшальыд миян, ок, и бура да стӧча веськалӧ, — эскӧдіс мамсӧ Миша.

— Лыйнытӧ, гашкӧ, верман, но он кӧ инмы ошкыдлы либӧ ранитан сӧмын, сэки зверыд асьтӧ косявлас, — тӧдчӧдіс ань.

Дыр сёрнитісны, кыдзи да мый вӧчны. Сэсся воисны ӧти кывйӧ: пожӧм пу вылӧ, коді быдмӧ дзик йӧр дорас, лӧсьӧдны пуклӧс. Кыз пожӧм увъяс костӧ вӧчисны бур кыйӧдчанін. Кузь сод кузя катӧдісны Мишаӧс да содсӧ вештісны бокӧ.

— Он жӧ, гашкӧ, унмовсь да усь пу вывсьыс? — юаліс Мишалысь мамыс.

— Ог, ог. Лӧз вад дорын войигӧн син куньлӧм оз овлы, — эскӧдіс мамсӧ зон.

Шонді лэччис. Рытыввылын енэжыс заводитіс пӧртмасьны алӧйгӧрд рӧмӧн. Ставыс лӧнис, кузь лунтыръя удж бӧрын ловъя ловъяс шойччӧны. Но оз ставӧн узьны.

— Кысь! Кысь! Кысь! — мисьтӧма кодкӧ букӧстіс.

«Тайӧ сюзь повзьӧдчӧ-кыйсьӧ, — мӧвпыштіс зонка. — Ме тӧда нин войся кыйсьысьлысь гӧлӧссӧ, ог пов, ог».

Коли унакодь нин кадыс, а ошкыд некӧн на оз кыв. Со асыввылын кыа восьтіс нин ӧшиньсӧ. Садьмисны сьылысь кайяс.

Дыр шойччыны налӧн кадыс абу. Кутіс лэптысьны йӧв кодь ру.

— Гашкӧ, талун оз и волы чӧсмасьнысӧ варгыль кокыд, — чужис Мишалӧн татшӧм мӧвп.

Недыр мысти йӧр бокын кутіс кывны кодкӧ. Регыд и мычысис нёль кока рӧзбойникыд. Сійӧ тэрмасьтӧг тапикасис кӧдзалань.

Миша бура метитчис да шковгис зверлы юрас. Ош сувтліс бӧръя кок вылас, лёк ног равӧстіс да уськӧдчис лыйӧм шыланьыс. Но кымынкӧ воськов бӧрын усис бок вылас да кутіс чужъясьны кокнас. Дыр на пессис варгыль кок. Кор ланьтіс ошкыд, Миша гез кузя лэччис пу вылысь да шуис:

— Эн горшась, ад горш!

Рытнас Рыжко вӧлӧн Ольга да Анна тьӧт лэччӧдісны гортас телегаӧн ош яй.

ЗАРНИ ДЕНЬГА

Вӧлі сентябрь пом. Сьӧд ёль дорӧ войколӧн мӧдӧдчи чери кыйны. Рытыс вӧлі шоныд, пӧльтіс лун тӧв. Пӧртйын пузьӧді чай да содті сэтчӧ кымынкӧ сэтӧр рос. Нуръясьышті да пӧсь чайӧн веськӧді горшӧс. Сэсся тӧдлытӧг вугырті бипур дорас.

Кор садьми, бипурыс вӧлі кусӧма. Мышку кузя гильӧдчис кӧдзыд йирмӧг. Тӧлыс вежсьӧма, еджыд тошка вой тӧв петӧма, пужъялӧма. Сьӧд ёльыс гажтӧмджыка варовитіс, быттьӧ скӧрмыштӧма вой тӧв вылас. Пӧрӧді кос конда да песті выль бипур. Но унмӧс вӧтлі, медым асывводзнас вуграсьыштны.

...Шедіс квайт-сизим ёкыш. Та бӧрын дугдіс дэбӧдны. Гашкӧ, и чериялы тшӧтш эз кажитчы кӧдзыдыс. Шуи аслым дугдывны вуграсьӧмысь, мися, пажнайтышта. Перйи нопйысь нянь, сакар, лук, сыр, пань да кружка. Пуи юква. Узьтӧм вой бӧрын шоныд бипур дорад бара унмовси. Садьми кодлӧнкӧ шурашаракылӧмысь. Видзӧдлі да, менам сёян-юанӧн, вӧлӧмкӧ, чӧсмасьӧ ыджыд сьӧд рака. Мыйӧн казяліс менсьым вӧрӧдчӧмӧс, кортӧм гӧстьыд тэрыба босьтіс паськыд вомас сыртор, кыпӧдчис сынӧдӧ да лэбзис ёль сайӧ. Сэні вӧчис неыджыд кытш да пуксис пӧрысь коз улӧ. Ме тӧда вӧлі, мый рака-катшаыд радейтӧны дзеблавны югыд рӧма чачаяс, рӧмпӧштанторъяс да мукӧд пӧлӧс мичаторъяс.

«Вуджала ёль саяс да корсьла шышлысь гуся позсӧ»,— югнитіс юрын мӧвп.

Коли берег дорӧ кыйсян кӧлуйӧс, вывлань лэпті сапӧг гӧленьяссӧ да кыдзкӧ-мыйкӧ вуджи ёльтӧ. И збыльысь, коз пу улысь аддзи югыд кыша сыр пачкатӧ. Абу убӧлитӧма чӧсмасьнытӧ лэбачыд. А сыр улас, позъяс, куйлісны нёль эзысь кизь, гӧрд лента, дзоля пань да кык кӧрт деньга. Деньгаясыс ӧзйисны аслыспӧлӧс гӧрд рӧмӧн.

Тайӧ абу ыргӧн деньга, мӧвпышті ме. Найӧс чышкалыштӧм бӧрын гӧгӧрвои, тайӧ зарни. Кытысь вермис сьӧд рака гусявны найӧс? Сьӧкыд висьтавны. Но коркӧ кывлі пӧльсянь: мӧдлапӧлӧ пӧ, Сьӧд ёль бокӧ, купеч Сандрӧ Микол гражданскӧй война дырйи дзеблӧма озырлунсӧ — зарни деньгаяссӧ. Сійӧ кадсяньыс веськыд берегыс ёльлӧн ёна вежсис. Ытва дырйи ёна нуӧ-

жугӧдӧ визувнас берегсӧ. Гашкӧ, ракалы и сюри купечлӧн зарни мешӧкыс да. Сюйи зарни деньгаястӧ зептӧ, а муköд став дзебӧмторсӧ мичаа бӧр тэчи. Ас кежысь мӧвпышті, оз-ӧ сьӧд шышыд нӧшта кыськӧ вайышт зарнитӧ. Но рака эз и мӧвпыштлы волыны озырлун дорас.

Муна гортӧ, шойччышта да аскомысь бара вола видзӧдлыны рака позсӧ, шуи аслым. Но гусясьысь ракаыд абу вӧлӧма йӧй. Коз пуувса позйын немтор нин эз вӧв. Ставсӧ нуӧма-дзебӧма кытчӧкӧ мӧдлаӧ.

Тайӧ вӧвлӧмторсӧ меным вӧр-ва радейтысь Опонь пӧль висьтавліс.

НЁЛЬ КОКА ЁРТ: «ПОЧЁТНӦЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНИК»

Вӧвлӧмтор

1953-ӧд во. Ми, коми зонъяс, служитім Белоруссияса Лида карын. Ставнымлӧн шӧр, специальнӧй да высшӧй образование, миянысь офицеръясӧс дасьтісны. Ротаным вӧлі инженерно-сапёрнӧй батальон бердын. Батальонлӧн военно-политическӧй управлениеыс вӧлі Гродно карын, да часьтса офицеръяс тшӧкыда ветлывлісны областьса юркарӧ военнӧй сӧвет вылӧ.

Август пом. Ротаса политрук дасьтӧма гуся документъяс, колӧ нуны найӧс Гродноӧ. Политрук шыасис ротаса командир дорӧ:

— Романов, прошу Вас дать мне одного курсанта, он будет сопровождать меня.

— Сержант Некрасов будет вас сопрвождать, — кывкӧрталіс ротаса политруклы капитан.

И со ми Попов политруккӧд сулалам станцияса платформа вылын да виччысям Минск-Гродно поезд. Регыд и воис сійӧ.

Проводник восьтіс вагон ӧдзӧссӧ. Петісны локтысьяс. На бӧрся мыччысис ыджыд еджыд пон. Синмӧ шыбитчис: понлӧн голяас югъяліс «Почётный железнодорожник» значок. Йӧз

уськӧдчисны вагонъясӧ. Пон сюся видзӧдіс поездӧ пуксьысьяс вылӧ:

— Орлик, пропусти людей, у них документы в порядке и билет до Гродно, — шуаліс нёль кока ёртыслы проводникыд.

И со поезд чушкиг-пушкиг вӧрзис станцияысь. Проводник да кык пон пырисны шойччыны асланыс жырйӧ. Менӧ шензьӧдіс аддзылӧмторйыс да рочӧн шыаси офицер дорӧ:

— Капитан ёрт, пыралам проводник дорӧ, юалам, мыйла понйыслы сьыліас ӧшӧдӧмаӧсь значоксӧ...

Сэсся таркӧдчыштӧм бӧрын ми кыкнанным пырим проводник купеӧ. Кӧрт туйвывса уджалысьыд пукаліс ичӧтик пызан сайын да юис пӧсь тшай. А Орлик, сылӧн отсасьысь ёртыс, вильӧдіс вема лы.

Мужичӧй пыдди пуктіс миянӧс, сюся видзӧдліс Орлик вылӧ да паніс неыджыд висьт.

— Ме важӧн нин уджала кӧрт туй вылын, водзджыксӧ путевӧй обходчикӧн вӧлі, а ӧні со проводник, — висьталіс сійӧ. — Ӧтчыд арся рытӧ Орликкӧд миянӧс индісны дежуритны, босьті инструментъяс, пӧнар да мӧдӧдчим рельсъяс кузя, — водзӧ сёрнитіс. — Виччысьтӧг поводдяыс вежсис: ёна тӧвзис, зэрмис, син ни пель. Тэрмасям понкӧд. Друг джӧмді кутшӧмкӧ проводӧ да уси рельс бокӧ, ёна доймис веськыд кокӧй. Заводитлі чеччыны, но эг вермы. Аддзи: пӧрӧма кӧрт туй вомӧныс телеграф сюръя. Мый вӧчны? Регыд станциялань кутас локны йӧз тыра поезд. Кыдзкӧ-мыйкӧ колӧ вӧчны, медым сувтӧдлыны поездсӧ, ӧд неминуча вермас лоны. Орлик бергалӧ ме дорын да ӧтарӧ никсӧ. Ӧзті гӧрд пӧнарӧс да шуа: мун, донаӧй, тайӧ пӧнарнас да сет сигнал, медым сувтас поездыс. А пон пыр на ме дорын бергалӧ.

Но кор Орлик кыліс мытыстчысь поездлысь тутсӧмсӧ, лэптіс бӧжсӧ, пиньяснас пӧнар вугсӧ чорыда топӧдіс, чатӧртіс юрсӧ да котӧртіс рельс кузя.

Машинист тшук аддзӧма гӧрд сигналтӧ да сувтӧдӧма поездсӧ. Бригадирыскӧд чеччӧмаӧсь видзӧдлыны, мый лоӧма туй вылас. Чуймӧмаӧсь, кор аддзӧмаӧсь Орликӧс. Сэсся менам нёль кока ёртӧй бригадиртӧ вайӧдіс ме дорӧ.

— Тэнад понйыд герой, — шуис поездса начальник меным.

Перйис сійӧ моръссьыс значоксӧ да ӧшӧдіс Орликлы сьыліас, а машинист быдсӧн окыштіс понйӧс.

Регыдӧн асьныс ветлысь-мунысьяс вештісны кӧрт туй вомӧн куйлысь сюръясӧ.

— Со тадзи и Орликӧс наградитісны,— вӧчис кывкӧртӧд понлӧн ёртыс.

ОМӦЛЬКӦД ВЕНЛАСЬӦМ

Ёгор пӧль дорӧ вылыс Котшмӧсӧ мӧдӧдчӧ пӧч, доддялӧ Рыжко вӧвсӧ. Колӧ сэтысь гортас лэччӧдны звер-пӧтка, свежӧй да сола чери. Пӧль коймӧд тӧв вӧрпунктын нянь пӧжалӧ, а прӧст кадӧ вӧралӧ да чери кыйӧ. И со пӧч менӧ босьтіс аскӧдыс. Доддяс пуктіс турун, сэсся вольсаліс ыж ку пась и пуксьӧдіс менӧ. Недыр мысти Рыжко рӧдтӧ мӧдлапӧвлань нин. Усьӧ кӧч гӧн кодь лым. Лӧнь. Воим пожӧма ягӧ.

Тайӧ ягыслӧн нимыс Пернаа яг. Зэв нин важӧн, кор Перымса Степан волӧма Гамса войтырӧс роч эскӧмӧ пыртны, уна морт абу кӧсйӧма Ен ног олӧмас кутчысьны, и гуалӧмаӧсь асьныс татчӧ ловйӧн. Дзик сы вӧсна и сетлӧмаӧсь ягыслы татшӧм нимсӧ,— висьтавліс коркӧ бать.

Друг Рыжко сувтіс да воддза кокнас кутіс чапавны лымсӧ.

— Со видзӧд, пиук, кӧин вомӧналӧма туйсӧ. Гашкӧ, кӧнкӧ матын на руд рӧзбойникыд, вӧлыд кыліс сылысь дуксӧ,— шуис пӧч да тракнитіс вӧжжисӧ. Вӧв рӧдтӧ водзӧ. Туй дорас пожӧмъяс, кыдзьяс сулалӧны чӧла. А сынӧдыс чӧскыд. Менам вугыртсьӧма.

— О, талун тшӧтш Сашук воӧма,— кылі гӧлӧссӧ пӧльлысь да палялі. Пыри пекарня керкаӧ. Пӧль сӧмын на кыскалӧма пачсьыс шобді тупӧсьяссӧ. Гӧгӧр кылӧ чӧскыд нянь кӧр.

Пӧль корис гӧститны Вась дядьӧс, ассьыс медматысса ёртсӧ, коді вузасис лавкаын, могмӧдіс кер пӧрӧдысьясӧс сёян-юанӧн. Вась дядь аскӧдыс вайӧма вина сулея. Пуксисны сёйны-юны. Номсасисны гортса сёянӧн, юыштісны курыдтор. Варовмисны кык ёрт.

— Эскы кӧть эн, а тайӧ дзик збыль. Кык лун сайын тайӧ вӧлі. Кӧті няньшом да воді пекарня паччӧрӧ. Унмовси. Кыла, мыйкӧ мышкӧс кутіс сьӧкыдтор личкыны, быттьӧ пызь мешӧк мыш вылын. Лолӧй ӧдва ветлӧ. Казявлі, мый тадзи пӧ йӧзӧс омӧль личкавлывлӧ. Колӧ пӧ сэки рочӧн юавны: худо или добро? Ме сідзи и вӧчи. Сы бӧрын омӧль нӧшта на крепыда топӧдіс да шуис: «Вот тебе худо, а вот тебе и добро». Кыдзкӧ-мыйкӧ бергӧдчышті да асьсӧ сьыліӧдыс кватіті, джагӧда, мися, лешакӧс. Дыр пессим. Бӧръя помас сійӧ эновтіс менӧ, но скӧра крапкис: ме пӧ тэд коркӧ петкӧдла на пуж,— тадз помаліс висьтсӧ пӧль да недыр чӧв олыштіс.

Воис тулыс, вӧр лэдзысьяс разӧдчисны гортас. Тулыснас да гожӧмнас пӧль видзис орслысь складъяссӧ, и ӧтчыд, бипур дорын шойччигӧн, ӧзйис паськӧмыс да пӧрысь морт ёна сотчаліс. Дыр бурдӧдчис Зӧвсьӧртса больничаын, но эз бурд, кувсис. Пӧч вӧлі шуӧ: пӧльтӧ пӧ гортса «омӧльыс» биас кыскис.

Сійӧ жӧ гожӧмнас муса пӧчкӧд ми кайлім Сыктывкарӧ видлыны мам-батьӧс да чой-вокӧс. И ме эг ӧтчыд налы висьтавлы, кыдзи пӧль венласьӧма омӧльыскӧд.

ХРОМКА

Школаса директор чукӧртіс велӧдчысьясӧс линейка вылӧ да шуис: «Тіянкӧд, дона челядь, кутас ӧні сёрнитны уджвывса ветеран Серафим Васильевич Матвеев».

Серафим Васильевич линейка вылас гудӧкӧн локтӧма. Сёрнисӧ пантӧдз босьтчис ворсны «Идёт война народная» сьыланкыв. Уна зонкалӧн да нывкалӧн вӧрзис сьӧлӧмыс. Ворсӧмсӧ помалӧм бӧрын ветеран шыасис челядь дорӧ:

— Тайӧ сьыланкывсӧ батьӧй ворсіс Великӧй Отечественнӧй война вылӧ мунігас, а сэсся гудӧксӧ козьналіс меным да синмӧс моз тшӧктіс видзны сійӧс. Гашкӧ, батьӧлӧн сьӧлӧмыс сэки нин кылӧма, мый ловйӧн оз бергӧдчы гортӧ. Сійӧ усис Ленинград дорйигӧн.

Ме война кадас муні велӧдчыны Краснӧй Затонӧ, кӧсйи

лоны пароходвывса механикӧн. Сьӧрысь босьті хромка. Ті, челядь, война кадтӧ тӧданныд сӧмын книгаяс да кинофильмъяс серти. Тані, Коми муын, эз гымгыны да потласьны снарядъяс, бомбаяс, но йӧз олісны зэв сьӧкыда. Кок йылысь пӧрӧдан удж, лёкиник сёян-юан, висьӧмъяс, турунӧс моз ытшкисны нывбабаясӧс, челядьӧс да пӧрысьясӧс. Коркӧ ӧтчыд, Затонын велӧдчигӧн, вошті нянь вылӧ карточкаӧс да сьӧмӧс. А карточкатӧгыд няньтӧ он босьт. Сёйны нинӧм абу, тшыгысла кутіс бергӧдчыны юрӧй. Кык лун эг ветлы велӧдчынытӧ. Локтіс общежитиеӧ миян группаса воспитатель да шуӧ меным: тэ пӧ, Матвеев, бура гудӧкасян. Затонса нывбабаяс март кӧкъямысӧд лун кежлӧ концерт дасьтӧны, а гудӧкасьысьыс абу. Тэнӧ, пӧ, Серафим, корӧны ворсыштны.

Сэки и ме висьталі воспитательлы ассьым курыд шогӧс. А сійӧ юӧртӧма затонса аньяслы. Сьӧлӧма бабаяс мездісны менӧ тшыглы кулӧмысь.

Тӧрыт пошта вылысь босьті пенсия да гортӧ локтігӧн кытчӧкӧ уськӧдчӧма. Шогӧ вои. Мӧвпала: бара ковмас тшыгъявны война кадад моз. Но рытланьыс миянӧ пырис Витя Пипуныров да мыччис воштӧмторйӧс. Зэв ӧдйӧ бӧр петіс. Муртса удиті «аттьӧ» шуны. Школаса директорыд талун чукӧртіс сы вӧсна, медым Витялӧн бур вӧчӧм йылысь тӧдіс став школа.

Тайӧ сёрни бӧрас Матвеев корис ас дорас Пипуныровӧс, пӧся кутліс сійӧс да шуис:

— Ме пӧрысь нин, гашкӧ, регыд муна таладор югыдсьыс. Тэныд, муса пи, козьнала батьлысь гудӧксӧ. Кутан волывлыны миянӧ, велӧда тэнӧ гудӧкасьны.

ЙӦНӦД ДОРЫН

Миян колхозлӧн унджык кӧдза муыс вӧлі сикт гӧгӧрын. Но ыджыдкодь му овмӧс вӧдитіс Йӧнӧдын, грездсянь верст вит сайын. Йӧнӧд йӧрсӧ вой тӧлысь видзис козъя вӧр. Сы вӧсна му вылас колхоз пырджык кӧдзліс рудзӧг да босьтліс озыр урожай.

Йӧрсӧ видзны-дӧзьӧритны скӧтӧн травитӧмысь да йӧзӧн таргайтӧмысь колхоз правление индіс Ёгорӧс — кузиник туша, кельыдлӧз синъяса, паськыд тошка пӧльӧс. Ар кежлас сійӧ лӧсьӧдіс лыскысь чом, пытшкӧсас вольсаліс кос турун. Августын, кор колхозникъяс босьтчисны идравны сюсӧ, сійӧ сэні и узьліс.

Ме важӧнкодь нин вӧзйыси пӧльлы:

— Босьтлы, пӧльӧ, аскӧдыд войколавны.

И со ӧтчыд сійӧ шуис меным:

— Толик, талун пажын бӧрын ветлам Йӧнӧдӧ. Буждӧм шор дорын ӧмидз ёна артмӧма. Рытӧдзыс тэа-меа ӧктыштам чӧскыд вотӧссӧ, войнас узям чомйын, а асывводзнас лэччылам Баба куръяӧ сын вугравны.

Со ми и Йӧнӧдынӧсь. Пӧлькӧд гӧгӧртім йӧрсӧ, а сэсся ӧктім ӧмидз. Ок и уна да гырысь тусьыс! Дозъяс тырисны, бергӧдчим чом дорӧ, пестім бипур. Пӧль пуис тшакысь сорва да сійӧн нуръясьыштім.

— Тэ, пиук, пыр чомйӧ да вод. Аски ӧд водз ковмас чеччыны, чериыд оз радейт дыр узьысьтӧ,— шуис сійӧ меным.

Пемдіс. Пуксис лӧнь рыт. Петіс эзысь тӧлысь да лыддьыны кутіс енэжсьыс кодзувъяс. Ёгор дед коскас сюйис чер да муніс чом дорысь. А ме нюжӧдчи чӧскыд кӧра турун вылӧ да вугырті. Но менсьым вуграӧмӧс регыд торкис сёрни.

— Мыйла нӧ рудзӧг кольтаяссӧ гусялін, Матрена? Явита да пуксьӧдасны Човйӧ. Вунӧдін-ӧ мый, кыдзи ведра шептысь судитісны Педӧр Настаӧс?

— Криста ради, челядь вӧсна жалитышт, бур мортӧй. Талун ветлі правлениеӧ да предлысь корышті пуд сю. Челядь, мися, тшыгъялӧны, а ыджыдджык пиӧй, Миколаюшко, садьсӧ нин гоз-мӧдысь воштыліс. Но эз сет предыд сютӧ,— нор кывъясӧн корис Матрена.— Да и верӧссянь некутшӧм юӧр абу коймӧд тӧлысь. Гашкӧ, фашист пуля улӧ веськаліс. Ойя да ойя, кор бара тайӧ сир курыд олӧмыс помасяс.

— Грекӧ эськӧ вӧйтан да. Босьт да ну куим кольта. Ме тэнӧ эг аддзыв, тэ менӧ эн жӧ,— шуис пӧль.

И друг, гыма сьӧд кымӧр быттьӧ, виччысьтӧг воис колхозса председатель Кырнышев Педь да кыз гӧлӧснас кутіс мый вынсьыс матькыны.

— Сё лешак, тадзи тэ видзан йӧртӧ! Сю кольтаястӧ гусявлӧны, а тэ шыр куталан али мый чумалияс увсьыс? — уськӧдчис сійӧ пӧль вылӧ.

— Ме, ме сӧмын на гӧгӧрті йӧрсӧ. Дзик некод эз вӧв, — шуис Ёгор пӧль.

— Тэ, Матрен, гусялін колхозысь нянь, вӧчин преступление. Ковмас закон серти кыв кутны. Ӧні жӧ нуӧда правлениеӧ да сдайта милиционерлы, — горзіс председатель. Сэсся лэччис вӧв вывсьыс, кватитіс нывбабаӧс шошаӧдыс да кутіс пыркӧдны.

— Лэдз пикӧ воӧм мортсӧ, сьылі вундан гаг. Ачыд кодаланюан, дӧваяскӧд кыскасян да таргайтан колхозса няньсӧ да эмбурсӧ. Матрен пӧгибӧ воӧм морт. Ыджыдджык пиыс тшыгысла регыд кулӧ, верӧсыс фронт вылын вир кисьтӧ. Ог сет ме тэныд нывбабасӧ ӧбидаӧ, он лысьт судитны салдаткаӧс. Он кӧ эновтчы, юртӧ чинта. Меным воштыны немтор, — пузис Ёгор пӧль да лэптіс Кырнышев юр весьтӧ черсӧ. — Менӧ, сэтшӧма кӧ колӧ, накажит, а Матренлы авансӧн кӧть пуд рудзӧг сет.

Повзьӧмысла пред паляліс да пинь пырыс шуис:

— Мед сідзкӧ, тэ ногӧн лоӧ, Ёгор Матвеевич.

Война кадӧ быдлаын олісны сьӧкыда. Кок йылысь пӧрӧдан удж, лӧкиник сёян, висьӧмъяс турунӧс моз ытшкисны тылын уджалысь пӧрысь йӧзӧс, нывбабаясӧс, челядьӧс. Нӧшта сьӧкыдджык вӧлі овны йӧзлы сэні, кӧні колхозса председательӧн, райкомъясса секретарьясӧн, сельсӧветъясса юралысьясӧн вӧліны Кырнышев кодь сьӧлӧмтӧм войтыр.

СЫКТЫВКАРӦ

— Ольга, миянӧс дзикӧдз кутісны пӧдтыны налогӧн. Талун сиктсӧветса юралысь Космортов да участкӧвӧй милиционер Костромин грӧзитчисны, тэ пӧ единоличник, налогтӧ ас кадӧ кӧ он понды мынтыны, судӧ сетам да Човса тюрьмаын ковмас сісьмыны, — норасис мамлы бать.

— Сюруктӧ нин налогысь нуисны, а водзӧ вермам и керкакартатӧг кольны, — шуис бать.

Сюрук кывсö шуöм бöрын синваöй петіс да сувтіс син водзö сійö шудтöм луныс, кор миянлысь семьянымöс колисны мöстöг. Порот Миш мöслы сюръясас кöрталіс гез да кутіс кыскыны коньöрöс. Сюрук пыксьö кокъяснас, оз кöсйы мунны гортсьыс. Чуня Гриш босьтіс кыз бедь да кучкис кывтöм пемöслы, миянöс вердысьлы, мыш кузяыс. Бöрдігтырйи мамук скöра крапкис: «Яндысьтöм син, Сюруксö эн нöйт», а синваыс аслас шорöн лэччö. Петіс синваыс и мöслöн.

— Гашкö, Проня Митрей моз миянлы Сыктывкарö кайны. Сійö письмöас гижöма, мый строительнöй техникумö колö столяр-плöтник, олан жырйöн пö могмöдöны общежитиеас, — вöчис кывкöртöд бать.

Мам-бать воисны öти кывйö: шуисны кайны карö, медым кыдзкö-мыйкö мынтöдчыны сьöкыд единоличнöй налогысь. Гырысьджык вокъяс, Педул да Питирим, уджалісны нин карын.

Керкаö лэдзисны овны вый вöчан заводысь кык нылöс. Менö тöвйыны колисны пöч ордö.

ГÖРД САТИН ДÖРÖМ

Шоныд, лунвыв тöла мича гожся лунад миян, зонпоснилöн, медмуса местаыс — Эжва дор. Сиктын жö партитчам-чукöртчам, а сэсся чань вöвъяс моз котöртам ю дорö, тресь-трась мынтöдчам дöрöм-гачысь да зілям медводдзаöн уськöдчывныкöтöдчыны, а сэсся нин, лягуша моз ыркыд ваас велалыштöм бöрын, шерöн моз резам пöсялöмвывсьыс зэв кöдзыдöн кажитчысь ванас бöрынджык воысь ёртъясöс. Тшöтшъяяс веськыда выліад повтöг уськöдчöны, асьтö на сунгыласны ваас, тайкö оз пöдтыны, а ичöтджыкъяс бокын, кöтöдчöны, велалыштасны кöдзыд дінас да вöлись матыстчасны. Сэки найöс рез кöть эн — оз нин повны.

Талун миянлысь вильшасьöмнымöс торкис ас сиктса дядьö — сплавконтораса дежурнöй диспетчер Иван Болотов.

— Зонкаяс! Зонкаяс! Кайлöй ме дорö. Кöсъя мыйкö вись-

тавны тіянлы... Телефон пыр меным юӧртісны,— кыз гӧлӧснас чуксаліс сійӧ миянӧс.

Ме берег дорас медматын вӧлі да медводдзаӧн и котӧрті сы дінӧ. Ёртъяс эз жӧ нюжмасьны, лыйыштісны ме бӧрся кыр йылӧ. Иван дядь чӧла виччысьыштіс чукӧртчӧмнымӧс, мыйлакӧ чужӧмыс блед, син доръясыс вазьӧмаӧсь, веськыд киыс тіралыштіс. Татшӧм шайӧ-пайӧ воӧмнас ми сійӧс эг на аддзылӧй. Болотов кызӧктыштіс да пӧдӧм, пыді гӧлӧсӧн юӧртіс:

— Война, война ӧд заводитчис, донаяс... Талун нёль час асылын фашистскӧй Германия уськӧдчис миян Роч му вылӧ...

Сэсся гӧрддзасис лолыс мортлӧн да сійӧ челядь моз бӧрддзис.

Ме некор на эг аддзыв, кыдзи бӧрдіс мужичӧй морт. Иван дядьлӧн синваыс нормӧдіс и миянлысь сьӧлӧмнымӧс. Но бӧрдыштӧмыс сылӧн эшкын ыджда кымӧр торйысь зэрыштӧма дыра и вӧлі, ӧвтыштіс-чышкыштіс дӧрӧм соснас лысваӧн моз кӧтасьӧм син доръяссӧ да юаліс:

— Кодъяс тіян пиысь медся тэрыба вермасны котӧртлыны Баба куръяӧдз? Сэн талун Миш Ваньлӧн бригада вӧчӧ буксирлы кӧрӧванкапур. Колӧ юӧртны налы война заводитчӧм йывсьыс. Мужичӧйыс медым дзик пыр локтасны сиктӧ... Ставныс...

— Миш Ваньыс менам вежай, сідзкӧ, меным и котӧртлыны,— шуи Болотов дядьлы.

Ёртъяс пиысь некод эз шу меным паныда кыв, некод эз вӧзйысь ни.

— Котӧртлы, сідзкӧ,— ӧвтыштіс кинас Болотов.

Кокӧй муас муртса инмыштлӧ, котӧрта. Шонді юр весьтын. Ньылӧм синъясӧс сёйӧ, сьӧкыд лолавны. Кажитчӧ, весиг берег пӧлӧн сулалысь пуясыс — пипуяс, кыдзьяс, козъяс — лигышмунӧмаӧсь жар вӧснаыс. Лапъясныс, ув-вожъясныс люньгысьӧмны увлань, быттьӧ и найӧ кывлӧмаӧсь шог юӧрсӧ да ас ногыс шогсьӧны неминучасьыс.

Котӧртігӧн некымынысь джӧмдылі вӧр туй пӧперегалысь пу вужъясӧ, но доймӧм кывтӧг чеччыштлі кок вылӧ и котӧрті, котӧрті Эжва горув.

Со и Баба куръя. Мужичӧйяс чукӧрӧн пукалісны кер чукӧр вылын, куритчисны. Кылісны серӧктышталӧмъяс. Кодкӧ, ты-

дылӧ, кутшӧмкӧ тешкодьтор висьталіс. Шойччысьяслы мыш сайсянь вои, да локтӧмӧс вежай сӧмын сэк казяліс, кор нин кашкигтыр юрӧн зургыси сылӧн рушкуӧ да кок дінас лигышмуні, апалі жар сынӧдсӧ ваысь лэптӧм кельчи моз да сӧмын и городі:

— Война заводитчӧма... Чукӧстны ставнытӧ дзик пыр тшӧктіс Болотов дядь.

Сплавщикъяс тшӧктӧм виччысьтӧг чукӧртісны да сувтӧдалісны шойччан бипур дінас сулалысь пашкыр коз улӧ багыръяс, пилаяс, черъяс да тэрыб воськовъясӧн мӧдӧдчисны гортланьыс, Керӧс бӧжӧ. Эз кыв шмонь, варовитӧм.

Мӧд асывнас Эжва дорса ичӧт сикт колльӧдіс дорйыны Рӧдинаӧс вӧрӧгысь медбур, медвына мужичӧйясӧс: миянӧс вывті ёна радейтысь батьясӧс да гырысьджык вокъяснымӧс. Унаӧн на пиысь колисны вевт улӧдз вайӧдтӧм стрӧйбаяс, помавтӧм срубъяс, сӧмын на панӧм чери кыян пыжъяс, ытшкытӧм видзьяс, а томъяслы медся сьӧлӧмӧ сатшкысянаыс, жальыс,— сӧмын на гӧрддзасьӧм муслун, кодӧс ӧти здукӧн орӧдіс война. Пӧшти быд керкаын нывбаба ки вылӧ колисны малямуш кодь посни челядь.

Менам вежай сӧмын тулыснас на и гӧтрасис. Весиг кага бӧрдысьыс на керкаас эз вӧв. Зэв ёна радейтіс челядьтӧ. Ме вӧлі налӧн быд лунъя гӧсьтӧн. Кӧть весиг и гортӧ оз лэдз: узь, шуӧ, миянын. Челядьнас пӧ керкаас сынӧдыс чӧскыдджык...

Фронт вылӧ медводдза мунысьяс лыдын вӧлі и вежай. Мунан лунас сійӧ топыда кутліс менӧ да козьналіс дӧрӧм вылӧ гӧрд сатин.

— Вурӧд Сень Ёгор дед ордын да новлы, казьтывлы менӧ, вежапи, быд пасьталіг казьтышт... А ме тэ йылысь винтовка зарадитігӧн кута казьтыштны, патронъяс пишшальӧ сюялігӧн, и мӧда фашистлы тэсянь поклон ыстыны. Тадзи и кутам кыкӧн тышкасьны.

Мекӧд тшӧтшъяяслы сэки вӧлі сизим-кӧкъямыс арӧс. Ми сэки чайтлім, мый тайӧ пеж фашистыс чужан муӧ, Комиӧ, дзик нин матӧдз локтӧма, Эжвалӧн мӧд чукыль саяс, кӧні вежайяс пуръясисны. Чайтлі, кӧнкӧ сикт сайын и кутас вежай воюйтны. Но война заводитчӧм бӧрын дыр мысти гӧгӧрвоим, мый

зэв ыджыд вöлöма миян чужанінным, Рöдинаным, Керöс бöж сиктсянь вир кисьтана косьыс вывті ылын муніс.

Быд лун Эжва кузя горув, шулісны, Кардорлань, кывтісны кык судта пароходъяс. Быд лун найö нуисны сöкöл кодь зонъясöс война вылö. Пароходъяс берегö эз сувтлыны — миян ичöт сиктысь некодöс нин вöлі босьтнысö. Но Эжва бердса сиктъясын, тыдалö, вöлöма на мужикуловыс. Рöдина дорйыны мунысьясöн пароходыс пыр вöлі тыр.

— Чегъялöй ödйöджык бордъяссö фашистъяслысь да бöр воöй Вермöмöн! — кылісны бабаяслöн, нывъяслöн да челядьлöн горзöмъяс тшöтш и миян сиктсянь. Воча кыв пыдди пароход вывсянь юргис «Идёт война народная, священная война» да йöзсö ышöдана муköд сьыланкыв.

Войналöн медводдза лунъяснас фронт вылö колльöдім чужан сиктысь став мужикуловсö, бöрнас быдмыштöм зонъясöс, кодъяскöд весиг öтлаын купайтчывлім, а бöр воысьыс сідзи некод эз и вöв. Ми ёртъяскöд быд лун виччысим батьяссянь, вокъяссянь, а ме нöшта и вежайсянь, письмöяс, катысь быд пароход дінö котралім Эжва дорö.

Öтчыд эзысь гöлöснас чукöстчис ю чукыльсянь еджыд юсь кодь «Волжин» пароход. Сійö сьöкыда пушкис да ньöжйöник матыстчис береглань. Сідзкö, эм пошта либö чеччысь. Радлам. Нывбаба-матрос зібйöн чеччыштіс береговö да пелька домыштіс пароходсö кыркöтшса сюръяö.

«Гашкö, пызь вайисны?» — шуис кодкö йöз чукöрын сулалысьяс пиысь. Öд пароходъяс сувтлісны миянö сöмын сэк, кор вайлісны пошта, кутшöмкö töвар либö вöлісны чеччысьяс-пуксьысьяс. Матросъяс лэдзисны тшупöдъяса пöв пос. Дзор юра нин капитан матросъяслы сетіс кутшöмкö индöдъяс.

Сиктса почтальон, ки пöла Пань, чепöсйис лэдзöм послань:

— Пошта, эм-ö миянлы мыйкö?

— Пошта талун абу, — вочавидзис пароход вывсянь кокардаа шапкаа дядьö, гашкö, ачыс капитаныслы отсасьысьыс. — И груз абу... Кежыштöй трап дінсьыс, эн мешайтчöй...

Ставöн, кодъяс сулалісны берег вылын, ланьтісны. Сöнöда кык нывбаба-матрос кутісны петны нöсилкиöн. А нöсилка вылас куйліс руд шынеля морт. На бöрся поскöд лэччис нэриник,

косньӧд том нывбаба, нывка кодь дзик... Челядь кежисны бокӧ, сетӧсны туйсӧ пароход вылысь петысьяслы. Нӧсилка вылын куйлысь мортлӧн чужӧмыс вӧлі лым кодь еджыд. Сійӧ ньӧжйӧник вӧрӧдіс вом доръяссӧ да кодӧскӧ корсис синъяснас. Кӧсйис висьтавны мыйкӧ, но шунысӧ немтор эз вермы. Небыдик тӧвру летіс салдатлысь дзормыштӧм нин юрсисӧ. Нӧсилкасӧ зэв видзчысьӧмӧн пуктісны эжа вылӧ. Пароход вылысь бӧръя лэччысьыс синмаліс йӧз чукӧрсӧ, шлюп-шлюпкерис нырнас, синваыс петіс, чышкыштіс соснас да шуис:

— Мен тшӧктісны... фельдшер ме... госпитальысь колльӧдны тайӧс гортас... И мӧдӧс на... Эжва йылӧ... Сійӧ дзик коктӧм... Босьтӧй документъяссӧ. Ме бӧр пароходас...

Вайӧдӧм мортыс вӧлі миян сиктысь Петрик Коль. Снаряд топыригъясӧн сылысь став морӧс лыяссӧ чегъялӧма-шамӧма. Вундалӧмаӧсь унаысь моröссӧ, бурдыштлӧма, но локтігас бӧр воссьӧма дойыс.

Петрик Коль вӧлі фронт вылысь меддводдза локтысьыс. И ӧдва ловъя, а войнаӧдз сійӧ вӧлӧма районын медбур трактористӧн. Регыд мортыд и оліс...

Вежайсянь меным война чӧжӧн сӧмын куим письмӧ и воліс.

Со медбӧръяыс, кодӧс пыр на видза:

«Ми, комияс и рочьяс, украинасаяс и армянинъяс, грузинъяс и белорусъяс, доръям виж чумаысь Москва — миян Рӧдиналысь сьӧлӧмсӧ. Тӧрыт враг сизимысь уськӧдчывліс миян позицияяс вылӧ, но ми эг сетчӧй, бӧр вӧтлім фашистъясӧс. Мекӧд ӧти ротаын вӧлі Иван Кузьпелев, но тӧрытъя чорыд тышын сійӧ усис. Но ми эскам, мы Вермӧм лоас миян сайын, вӧрӧгӧс ми венам...»

Письмӧсӧ помалӧма татшӧм кывъясӧн: «Сашук, бура велӧдчы, ичӧтысянь радейт удж. Тіян, тіян, быдмысь войтырлы, ковмас вӧчны сійӧс, мый ми эгӧ удитӧй войнаӧдз...».

Вежайлӧн козинысь Сень Ёгор вурис меным гӧрд сатин дӧрӧм. Дӧрӧмсӧ пасьтавлывлі ыджыд праздникъясӧ, и быд пасьталіг син водзӧ сувтліс вежайӧй.

Школаӧ ветлігӧн ми быд пӧрйӧ пыравлім сплавконторалӧн релейкаса дежурнӧйлӧн жырйӧ.

Ӧтчыд Болотов дядь петіс аслас радиостанция жырсьыс да миянӧс аддзытӧг на кутіс этшсьыс петӧмӧн горзыны:

— Война кусіс! Победа! Победа, зарнияс! Ми вермим!

Тайӧ вӧлі май ӧкмысӧд лун.

Контора вылӧ колӧ лэптывны гӧрд флаг. Но флагыс ставыс ротмунӧма, а выльсӧ вурны гӧрд сатиныс конторaын абу. А флаг кӧ ӧшӧдам, йӧзыс ӧдйӧ тӧдмаласны, мый талун праздник — Вермӧм лун. Ме важӧн сиктса войтырлы шулі, мый Вермӧм йылысь юӧр — контора вылын дӧлалысь гӧрд флаг.

— Менам, Болотов дядь, эм гӧрд сатин дӧрӧм, пӧшти вылькодь на, но меным оз нин тӧр. Часлы, котӧртла гортӧ да пӧчлы тшӧкта дӧрӧмсьыс вурны флаг, — радлігтырйи висьталі дежурнӧйлы.

Менсьым мӧвпӧс Болотов дядь ошкис. Котӧрті гортӧ, ышкапошка, радлун вӧсна кылӧй омӧля артмӧ.

— Мый нӧ, пиук, сэтшӧмыс лоис, вом тырыд нюм? — юаліс пӧч.

— Война кусіс, талун Вермӧм лун!

— Мый тэ шуин, шӧвк тугйӧй?

— Война кусіс. Победа!

Пӧч водзӧ эз кут юасьны, топӧдіс менӧ морӧс бердас да мыйкӧ шуаліс вомгорулас. Чужӧм кузьтаыс визувтіс синва. Синваыс тотшкис юр вылӧ.

Кор неуна кӧдзалыштіс пӧч, кори ме сійӧс гӧрд дӧрӧмысь вурны флаг. Зіля пызан вылӧ вайис зингер машинасӧ да кутчысис уджӧ.

— На, сӧ зӧлӧтаӧй, флагыд дась, босьт... А сосъяссӧ идравла на, коркӧ, гашкӧ, кытчӧкӧ и ковмас...

Флагсӧ сюйи таг зіб помӧ да котӧрӧн муні конторалань. Дежурнӧйлӧн дасьтӧма нин вӧлі вевт вылӧ кайны пос. Пӧрысь морт сетіс кӧрт тувъяс, мӧлӧт да тшӧктіс:

— Вевтыслӧн ӧклупеньыс ён, сэтчӧ и варт кӧрт тувъяснас.

Ме ур моз кайи сарай вылӧ и тувъялі флагсӧ, сувті флагыскӧд орччӧн да ёсь гӧлӧсӧн горӧді:

— Победа! Победа! Гитлерлы капут!

Флаг кыпыда шпоргис, быттьӧ ас ногыс юкис радлунсӧ миянкӧд.

Война кусӧм бӧрын вежай гӧтырлы воис военкоматсянь юӧр, кытчӧ вӧлі гижӧма: «Исаков Иван Михайлович пропал без ве-

сти под Москвой, защищая честь и независимость нашей социалистической Родины».

Эз этша синва кисьт вежай гӧтыр война кадӧ, кузь синваӧн бӧрдіс и тайӧ юӧр бӧрас, больничаӧдз воліс.

— Дугды, Клавдия, асьтӧ вины. Гашкӧ, и ловъя на Иванушкоыд. Он али мый помнит, Ласей Мишлы пӧминанньӧ вӧчлім, а мортыд ловъя вӧлӧма. Со ӧні пу кокнас сикт кузя тотшъялӧ,— бурӧдіс сійӧс Ольга тьӧт.

Ме сеті кыв: быдма, верстьӧ лоа да кута корсьны вежайӧс.

Колис кад. Помалім ёртъяскӧд шӧр школа, а сэсся и пединститут. Мӧдӧдісны велӧдны челядьӧс чужан сиктӧ. Котырті школаас следопытъяслысь кружок, кутім чукӧртны Великӧй Отечественнӧй война вылӧ усьӧмаяс йылысь материал.

Тӧдмалӧма лои и вежай олӧмысь медбӧръя лист бокъяссӧ, отсалісны Москва дор школаса челядь:

«Исаков Иван Михайлович, защищая столицу нашей Родины в составе Панфиловской дивизии, в неравном бою с фашистами был тяжело ранен. Когда бойцы отражали следующий танковый удар противника, И.М. Исакова не было уже в рядах стрелковой роты. Старый колхозник Матвеев обнаружил тело солдата на лесной поляне и похоронил его там»,— гижисны сэтчӧс пионеръяс.

Татшӧм юӧр воӧм бӧрас регыд ми вежай гӧтыркӧд петім туйӧ — мӧдӧдчим казьтыштны вежайлысь югыд паметьсӧ.

Со и вежайлӧн гуыс. Гу вылас пуктім мича дзоридзьяс да венок. А венокас кӧрталім гӧрд сатин ленточкаяс. Ленточкаяссӧ вундалім сатин дӧрӧм соскысь...

ДОНА

Айму доръян лунӧ сиктса митинг вылын войнаса ветеранлы сетісны кыв. Сёрнисӧ панігӧн Василий Иванович босьтіс гудӧк да ворсіс фронтвывса сьыланкыв:

«Где у танков
кашляли моторы,

Где не мог
пройти автомобиль,
Там прошли
отважные сапёры,
Создавая
сказочную быль...»

— Миян батальонлӧн тайӧ сьыланкывйыс вӧлі медся радейтанаӧн, — тӧдчӧдіс вӧвлӧм сапёр.

1944 во. Сӧветскӧй Армия вӧтлӧ-зырӧдӧ вӧрӧгӧс рытыввывлань. Но медым эз падмы зырӧдан ӧдыс, миян сапёръяслы колӧ вӧлі сюся «разявны» фашистлысь минаяс. Тадзи салдатъяс восьтісны-идралісны туйсӧ аслыным военнӧй техникалы. Дерт, «лёк чачатӧ» корсявлісны миноискательӧн. Но немечыд мудер вӧлі, взрывчаткатӧ сюявліс пу ящикӧ да дзебліс гуӧ.

— Со и миноискательыд эз вермыв кыйны-тӧдмавны, кӧні смертьыд, — водзӧ сёрнитіс Василий Иванович.

И век жӧ петан туйтӧ миян сапёръяс аддзӧмаӧсь. Йӧзлӧн медматысса ёртъясыс — понъяс — отсалӧмаӧсь корсьны минаяссӧ. Велӧдӧм пон вывті бура, вӧлӧмкӧ, кылӧ тол дуксӧ. Аддзас да заводитӧ никсыны, сэсся водӧ. А сапёръяс перйӧны минасӧ да нуӧны бокӧ.

— Миян батальонын вӧлі мина да фугас корсигӧн отсасьысь куим пон, — водзӧ висьталӧ фронтовик. — Та йылысь тӧдмалісны фашистъясыд да кутісны минаяссӧ дзебны пыдӧджык. Сьӧкыдджык лоис овчаркаяслы корсьысьны: эз быд мина нёль кока ёртлы сюр. Колӧ пӧ эськӧ корсьны сэтшӧм понйӧс, медым сійӧ кыліс тол дуксӧ метр джын пыднаысь, паніс ӧтчыд сёрнисӧ ротаса командир. Но кысь сюрас, эм-ӧ сэтшӧм понйыс?

И колӧ жӧ тадзи лоны. Минёръяслӧн рота сувтӧма шойччыны ӧтка керка дорӧ, и сэні шӧйтӧма лайка пон. Гашкӧ, олысьясыс важӧн нин пышйӧмаӧсь войнаысь, а понйыд абу эновтӧма гортсӧ.

Командирыд тшӧктӧма салдатъяслы вердны-юктавны эновтӧм понтӧ да велӧдны-дасьтыны мина корсьны.

— Сетім нёль кока ёртыдлы Дона коми ним, — пыр на важыс син водзас ветеранлӧн.

Василий Иванович, вӧвлӧм коми вӧралысь, вежон сайӧ велӧдӧма Донаӧс. И шензьӧй кӧть энӧй, а понйыд зэв ӧдйӧ велалӧма «лёк чачатӧ» корсьны. Сержант Василий Ситкарев минатӧ аддзӧм бӧрын вердлӧма Донаӧс чӧскыдджыкторйӧн.

— Мукӧд понйыс пыдӧ дзебӧм миналысь дуксӧ эз кыв. А Доналӧн ныр исыс вӧлі зэв бур, да сійӧ некор эз сорасьлы. Туй-эрд весалӧм бӧрын миян танк-самоходка повтӧг водзӧ зырӧдісны. Дона йылысь ӧтчыд кывсьӧма дивизияса командирлы. Кор сапёръяс шойччисны неыджыд сикт дорын, генерал «виллис» машинанас кежаліс на дорӧ да тӧдмасис Донакӧд. Сержант Василий Ситкаревӧс генералыд наградитіс Краснӧй Звезда орденӧн. Со татшӧмтор аддзылі война кадад, — помаліс ассьыс висьтсӧ ветеран. — Жаль сӧмын, толтӧ дукалӧм бӧрын нёль кока пемӧсыдлӧн ӧдйӧ висьмывліс мускыс да понйыд кувліс. Код тӧдас, кузь-ӧ вӧлі нэмыс Доналӧн, но ок и уна салдатӧс сійӧ мездіс смертьлӧн кабырысь.

ВОЙНА КАДӦ

Тайӧ арся асылыс менам некор оз вун, ӧд сэки фронт вылӧ колльӧдім батьӧс. Анна тьӧт доддяліс Рыжко вӧвсӧ, телегаас пуктіс турунтор и шуис, мый позьӧ мӧдӧдчыны.

Батьӧй пуксис мамукӧд орччӧн, а сэсся чукӧстіс и менӧ: лок пӧ, Мишук, тшӧтш сӧв. Телега гӧгыльяс аслыс ногыс дзуртыштісны, быттьӧ петкӧдлісны фронт вылӧ мунысь морт кузя шогнысӧ. Туй бокын сулалысь кыдз пу меліа кышӧдчис кельдӧдӧм коръяснас да шӧпкис: став бурсӧ, став бурсӧ, бур мортӧй. Со и колис батьлӧн муса грездыс, петім мир туй вылӧ...

Батьӧй топыда кутыштліс менӧ, шуис: «Мамыдлы отсасьны колян тэ». Мыйкӧ шуны ме кӧсйи и ачым, но горшӧс гӧрддзаліс да сӧмын нурбыльтӧм артмис.

Сиктсӧвет дорын ме тэрмасьтӧг чеччи, батьӧ бӧръяысь окыштіс да топӧдліс киӧс. Мамлӧн синваыс шорӧн тёльгис. Тадзи батькӧд ми и торъялім. Гортӧ колим нёль чоя-вока. Медыджыднас вӧлі ме — арнас тырис дас кык арӧс. Зоя чойлы —

дас. Ичӧтджык вокъяслы — сизим да вит арӧсӧн. Миян мам уджаліс рейдын, пуръясис тӧв и гожӧм, мырсис водз асывсянь да сёр рытӧдз.

БАТЬСЯНЬ ПИСЬМӦ

Пажын бӧрын сиктса почтальон Ки Пӧла Вась вайис миянӧ письмӧ.

— Ноко, Мишук, йӧктышт, — нюмъяліґтыр шуис Вась дядь.

— Бур юӧр кӧ письмӧас, дерт, позьӧ и йӧктыштны. А лёктор кӧ — синва ковмас кисьтны. Кори йӧктытӧг письмӧсӧ сетны. Почтальон меліа видзӧдліс ме вылӧ, мыччис вайӧмторсӧ и — ӧдзӧсӧ. А ме пыр жӧ восьті письмӧсӧ да азыма куті лыддьыны.

«Видза оланныд, муса гӧтырӧй Ольгаӧй, менам челядьӧй: Мишук, Зоя, Коля и Вася. Талун вичмис кад и кӧсъя письмӧ пыр, донаясӧй, тіянкӧд сёрнитыштны.

Ми ёртъяскӧд доръям Ленинлысь карсӧ Синявинскӧй нюр бокын. Олам лыс чомйын. Тані эмӧсь комияс, рочьяс, украинецъяс, белорусъяс да уна мукӧд кыла йӧз. Фашистъяс тшӧкыда атакуйтӧны миянӧс, шыблалӧны минаяс да бомбаяс. Тӧрыт мина осколокӧн дойдіс Сыктывкарса ёртӧс. Ме ловъя и дзоньвидза.

Тэ, Ольга, асьтӧ видз да челядьтӧ кыдзкӧ-мыйкӧ кок вылас сувтӧд. Бурджык кӧм-паськӧмӧс, мый менам колис: хромӧвӧй сапӧгӧс, костюмӧс, ной пальтоӧс, бурджык дӧрӧм-гачӧс вузав, ньӧб нянь. Нинӧм эн жалит. Ен кӧ тшӧктас бӧр локны гортӧ, ставсӧ на выльысь нажӧвита..,— гижис бать.— Миша да Зоя, кывзӧй мамтӧ, отсасьӧй сылы. Ичӧтджык вокъястӧ видзӧй. Гожӧмнас кӧзаясыдлы дасьтӧй тырмымӧн бадь да кыдз росъяс. Мед кӧть и этшаник, но асланыд йӧвтор».

Письмӧ помас вӧлі гижӧма: «Пӧся кутла ставнытӧ, окала. Ольгалӧн верӧс, ныв-пилӧн бать, красноармеец Иван Исаков».

БАТЬЛЫ ПИСЬМӦ

«Видза олан, муса батьӧй. Тэ дорӧ ыджыд чолӧмӧн да став бурсӧ сиӧмӧн мам да ми ставным — нёль чоя-вока. Тӧрыт тэсянь воис письмӧ. Куимысь ставлы лыдди, а талун ме гижа воча кыв. Мам гижнысӧ оз эшты да ме заводитi. Ми, кыдзи шулӧны, Ен сыкӧд, олам-вылам на. Сьӧкыдлуныд, дерт, тырмӧ. Зоя гортгӧгӧрса уджсӧ зiльӧ вӧчны, кокньӧдыштны мамӧс. Ме дасьта пес-ва, велӧдчи лысьтыны Роза да Дуся кӧзаясӧс. Луннас куим литра сетӧны. Зоя керка пытшкӧс уджъяс вӧчӧ, ичӧтджык вокъяс бӧрся видзӧдӧ. Чойкӧд жӧ даддьӧн навӧлӧк бӧжӧ песла ветлывлам. Кырнышев Педь, колхозса предным, миянлы вӧвтӧ оз сет, шуӧ: тi пӧ единоличникъяс...

Мамук пемыдсянь да пемыдӧдз уджалӧ рейдын, вӧр пуръялӧ Соп юын. Рытнас ӧдва коксӧ гортланьь кыскӧ. Велӧдчам бура, но школасӧ ломтӧны лёка и ёна кынмам кӧдзыд лунъяснас. Кӧдзыд вӧснаыс чернила кынмӧ. Неважӧн школаӧ воис выль учительша, история велӧдӧ. Сiйӧ вӧлӧма фронт вылын да ки пӧвсӧ воштӧма.

Таво арнас миян сиктӧ вайӧдiсны карелъясӧс. Миян классын куим карел зонка. Коля нима зонлӧн мам ни бать абу. Олӧ сiйӧ Кирӧ Марья пӧч ордын. Коньӧрлӧн сёян ни юан, кӧм ни паськӧм абу. Став классӧн тӧждысям сы вӧсна. Кодлӧн мый вичмыштӧ, сiйӧс и сетам сылы.

Ми асьным сьӧкыда жӧ олам. Мам паёксӧ лавкаысь ваяс да вит пельӧ юкӧ, быд няньтор ӧтыджаӧ вӧчӧ. Ме эськӧ шуа: мися, тэ уджалан ёна, аслыд ыджыдджык тор босьт.

Шань, пиук, тiянлы ӧд быдмыны колӧ,— шуас, а аслас синваыс петӧ. Бур, мый Анна тьӧт пыр на ассьыс Рыжкосӧ видзӧ. Сiйӧн орсысь кыскасьӧ. А вӧвъясыдлы зӧр сетӧны. Тьӧтка вӧвсӧ удзӧдыштӧ, а зӧрсӧ миянлы сетлывлӧ. Сiйӧс ми косьтам и кӧрт пома тоинӧн масьтам гырйын. Зӧр пызьсӧ турун сора пызьӧн мамук сораlӧ да сӧчӧнъяс пӧжалӧ.

Пронь дядь пыж вӧчӧ. Тулыснас кӧсйӧ рочӧ нянь вылӧ вузавны. Но мый сэсся и гижнысӧ? Батьӧ, видз асьтӧ фашистскӧй пуляысь. Видза колям, аддзысьлытӧдз. Тэнад Миша пи. Ставсянь ыджыд чолӧм».

ФРОНТ ВЫВСЯНЬ ПИСЬМӦ

«Выль Кырув» колхоз правлениеын пукалісны да сёрнітісны. Степан Иванович Кузьпелев, колхозӧн юралысь, бура дыр нин варгис-сёрнітіс. Сійӧ пыркнітіс каллянсьыс пӧимсӧ да матшкӧдіс сэтчӧ выль самосад, нюжӧдіс пу коксӧ да медбӧрын чӧвтіс:

— Ӧні медым юксьыштас мӧвпъяснас бригадаӧн веськӧдлысь Павла Ивановна.

Бригадир ясыда висьталіс, кыдзи кутасны гожӧмнас заптыны турун.

— Видз вылӧ петам Петыр лунӧдз. Медводз кутам ытшкыны, куртны-чӧвтны турунсӧ Котшмӧс ю бокысь. Кольӧм гожӧмын моз ытшкыны сэтчӧ каясны нывбабаяс. Наköд тшӧтш мӧдас уджавны Иван дядь. Сійӧ косаяссӧ тӧчитас, зорӧд местаяссӧ лӧсьӧдас, рыт-асывводзнас чери кыйыштас да уджач йӧзӧс чӧскыд юкваӧн номсӧдлас. А лун-мӧд-коймӧд мысти куртны-чӧвтны турунсӧ сэтчӧ жӧ каясны челядь, — сяргис-лыддьӧдліс Павла Ивановна.

— Шильников Саша, Отев Миша, Полев Вася, Сухарева Таня, Исаков Сергей, Киросова Маша... — лыддьӧдліс бур сьӧлӧма ань дас куим-дас нёль арӧса ныв-зонлысь ним-овсӧ.

— Ме, дерт, бригадир моз жӧ мӧвпала, но мукӧд зонъясыс зэв на нэриникӧсь. Сідз, Шильников Сашаӧс, ме ног, оз на ков ыстыны сэтчӧ, — шыасис Степан Иванович.

— Сыköд кольӧм во нин уна сабри чӧвтім. Сійӧ бура кужӧ зорӧдтӧ талявны, — дорйыштіс Сашаӧс Иван дядь.

Чукӧртчӧм кыссис сёр рытӧдз. Сэн жӧ лыддисны колхозникъяслы да челядьлы Василий Ильич Кузнецовлысь письмӧсӧ. Василий Ильич, колхозса вӧвлӧм юралысь, гижис фронт вывсянь:

«Видза оланныд, менам дона ёртъяс, колхозникъяс да колхозницаяс, став сиктса йӧз. Ме тіян письмӧысь тӧдмалі, мый бура гӧрӧмныд-кӧдзӧмныд. Сідзкӧ, позьӧ виччысьны озыр урожай, он кольӧ уджйӧзаӧн государстволы. Дерт, госпоставкатӧ, Степан Иванович, колӧ тыртны, но кыдзкӧ-мыйкӧ няньтӧ колхозникъясыдлы трудодень вылас юкны вичмӧдышт жӧ. Медым йӧзыс эз ёна тшыгъявны.

Ми ёртъяскӧд талун бергӧдчим разведкаысь. Босьтім пленӧ немецкӧй офицерӧс. Сійӧ, вӧлӧмкӧ, штабса «крыса» да унатор висьталіс. Сійӧс судзӧдӧмысь полкса командир ставнымлы сетіс «За боевые заслуги» медаль», — гижис вӧвлӧм председатель.

Аслас гижӧдас Василий Ильич ёна ошкис нывбаба-трактористкаясӧс — Анна Кузьпелеваӧс да Августа Сухареваӧс, кодъяс тулыснас планысь вывті гӧрӧмаӧсь 25 гектар му.

Письмӧ помас вӧліны татшӧм кывъяс: «Ті, донаяс, тылын, а ми война вылын ӧтув дорам Победа. Вӧрӧгӧс пасьвартам, матыстам Победа».

ЛЫСАН ВӦВ

Петыр лун бӧрын заводитчисны шоныд гожся лунъяс. «Выль кырув» колхозын петісны турун пуктыны. Грездса войтыр Эжва сайса шыльыд видзьяс вылын уджалӧны: верстьӧяс ытшкӧны, чӧвтӧны, а челядь куртӧны, юрасьӧны, зорӧд дорӧ турун юр вӧлӧн кыскалӧны.

Шондіыс кор ёна нин нёровтчас, сӧмын сэки помасьӧ турун пуктысьяслӧн уджыс. Зонкаяс вӧвъяссӧ Паськыд пӧсек сайӧ домавлісны йирсьынысӧ. Ме Лысан нима вӧлӧн юр кыскавлі да йирӧднысӧ ачым жӧ нуӧдлі пӧсек саяс.

Лысан пӧрысь вӧлі да эз нин вермы панласьны том вӧвъяскӧд. Ӧти татшӧм рытӧ менам ёртъяс пуксисны вӧвъяс выланыс да лыйыштісны Паськыд пӧсеклань. А Лысан вӧв ӧдва-ӧдва восьлалӧ. Дӧзми да мый вынысь кучки сылы ньӧрйӧн. Лысан бӧръя кокъяссӧ вылӧ-вылӧ лэптыліс да тэрыба водзлань чепӧсйис. А ме мач моз лэби чорыд му вылас, весигтӧ садьӧс вошті. Палявны куті, кыла, кодкӧ чужӧмӧс быттьӧ васӧд кузьчышъянӧн чышкалӧ. Восьті синмӧс, а ме водзын Лысаныд сулалӧ да сарӧгӧсь кывнас чужӧмӧс нюлӧ. Кӧсйи чеччыны, но веськыд кокӧй ёна доймӧ да бӧр уси. И колӧ ӧд, Лысан пидзӧсчанясис воддза кокъяс вылас да юрсӧ мелань копыртіс. Кыдзкӧмыйкӧ сэсся пукси вӧв вылад да нуӧді сійӧс йирсьыны.

Мӧд лунас лоӧмтор йывсьыс висьталі Вась дядьлы, колхоза конюклы. Сійӧ паніс татшӧм сёрни:

— Лысаныд ӧд ме кодь жӧ войнаса ветеран. Коми муысь война кадад йӧзӧс моз жӧ уна вӧлӧс босьтлісны ас мутӧ дорйыны фашистъясысь. Ми Лысанкӧд ӧти лунӧ мунлім война вылад. Вӧлӧгда карын миянӧс неуна велӧдыштісны, а сэсся водзӧ нуисны. Веськалім медсанбатӧ. Ок и уна ранитчӧм салдатӧс петкӧдім вир кисьтанінысь. Чорыда ранитчӧм салдатъясӧс, мед кыдзкӧ-мыйкӧ пуксьӧдны вӧв вылӧ, ковмыліс Лысанлы тшӧктыны пидзӧсчанясьны водз кокъяс вылас. Кузь туй вуджим сыкӧд война воясӧ. Бӧрас менӧ демобилизуйтісны, а вӧвъясӧс нуӧдісны Каунас карӧ. Сэтысь сэсся вайӧдісны чужанінас. Грездса нывбаба, Клавдия Дмитриевна Минина, ветлӧма коми аньяскӧд ылі карӧдз вӧвъясла. Сійӧ бӧр и вайӧдӧма Лысанӧс гортас.

Татшӧм сёрни вӧлі менам челядьдырйи войнаса ветеран Васьӧ дядькӧд.

НЯНЬЛА РОЧӦ

Пронь дядьлӧн куим мегыра пыж дась: сиралӧма-дзижалӧма пыдӧссӧ и набойяссӧ. Ва войт оз пыр. Пелыс-ӧпаснӧйсӧ кос пипу пӧвъясысь вӧчӧма да зэв кокньыдӧсь.

— Но, Ольга, Эжва воссис нин. Аски тіян шойччан лун и позяс роч муӧ ветлыны, сю да картупель ньӧбны. Тӧдан: кольӧм во сотчис Сьӧртйыв бокса яг. Сэтчӧ ректас вӧчам, идтор кӧдзам да картупель пуктам. Кырнышев Педьыд усадьбатӧ кильчӧ пос дорӧдзыд босьтіс-а, — пырӧмӧн тшӧтш паніс сёрни Пронь дядь.

Ольга зэв рад лоис олӧма морт сёрниысь да ставсӧ кӧсйис петігкежлӧ дасьтыны рытсяньыс. Аскӧдыс кӧсйис босьтны Мишаӧс да Зояӧс. Горт овны колльчис Анна тьӧт.

Мыйӧн югдіс, пыр и петісны туйӧ грездса нёль морт. Тувсов ваыс туӧма, ызгӧ-бузгӧ. Ӧдйӧ нуӧ пыжсӧ горув, роч мулань. Пронь дядь бӧжалӧ, а ми мамкӧд вежласьӧмӧн сынам. Бӧрӧ коли Зӧвсьӧрт. Регыд тыдовтчис ыджыд кӧрт пос. Пос кузяыс чушкис-пушкис поезд, кыскис вагонъяс. Пос вылас

сулалісны пишшаля войтыр. Найӧ тшӧктісны миянлы сувтны берегӧ. Ӧти морт локтіс пыж дорӧ, видзӧдліс миянӧс, пыжысь кӧлуйнымӧс, ӧвтыштіс кинас да шуис рочӧн: «Хорошо, ничего подозрительного, продолжайте свой путь».

Рытланьыс нин ми сувтім ӧти роч грезд дорӧ. Пронь дядь да мам мунісны кӧлуйӧн грездас, а менӧ Зояӧд колисны пыж видзны. Недыр мысти пыжлань локтісны мам, Пронь дядь, кык нывбаба да Зоя кодь тушаа нывка. Мам да Пронь дядь мышъяс сайын тыдалісны нопъяс.

Роч нывкаыд аддзис Зоя вылысь мича платтьӧсӧ да шыасис ӧти нывбаба дорас: «Мама, пусть эта девочка продаст своё платье. Очень прошу, поговори с ними». Нывбаба кутіс корны, медым мам вузаліс Зоялысь платтьӧсӧ.

Мам видзӧдліс Зоя вылӧ, Зоя — мам вылӧ.

— Продай, продай, зыряночка, четыре килограмма зерна отдам за платье, — кутіс дзайгыны роч аньыд.

— Сю вылад, мамук, колӧ эськӧ сетны платтьӧӧс, да кыдз нӧ ме кута пароход вывсьыс петны Гам пристаняс, — шуис чой.

— Ме кык юбкаа. Ӧтисӧ пӧрчча и сійӧс тэ пасьталан, Зоя, — меліа тшӧктіс мам.

Со тадзи и вузасим ми, нёль коми морт Ленскӧй районын олысь рочьяскӧд. Налы — кӧм-паськӧм, ас киӧн мыйкӧ вӧчӧмтор, а налысь коми войтыр ньӧблывлісны сю, нянь, картупель. Ӧнӧдз ог тӧд мыйла, но роч сиктъясын война кадӧ олісны бурджыка. Мӧд луннас Пронь дядь вузаліс пыжсӧ сю да картупель вылӧ. Пуксим пароход вылӧ и мӧдӧдчим гортлань.

НЁЛЬ КОКА ЁРТ

Степан Егорович Шуктомов тшӧкыда радейтӧ висьтасьны война йылысь. Ачыс ӧд сійӧ вӧвлӧм фронтӧвик, Великӧй Отечественнӧй война вылын дорйис чужан мунымӧс медводдза лунъяссянь. И со неважӧн ветеран бара воліс Гам школаса челядь дінӧ.

— Миян дивизион чорыд тыш нуӧдіс Белоруссияын, — казьтылӧ ветеран. — Фашистъясысь мездім кар бӧрся кар, сикт бӧрся сикт. Менам некор оз вушйы паметьысь Катынь. Тайӧ сиктсӧ оккупантъяс сотӧмаӧсь, сотӧмаӧсь и йӧзсӧ ловъявывсьыс. Челядьӧс, нывбабаясӧс, пӧль-пӧчьясӧс йӧртӧмаӧсь картаӧ. Вӧлӧма сэні сё нелямын ӧкмыс морт. Стенъяссӧ киськалӧмаӧсь бензинӧн да ӧзтӧмаӧсь. Ӧдзӧсъяс водзас сувталӧмаӧсь автоматчикъяс да некодӧс абу лэдзӧмаӧсь петны би пытшкысь.

Кор ми пырим сиктас, миянлы паныд никсігтыр локтіс руд гӧна пон. Понйыслӧн вӧлі доймӧма веськыд кокыс. Гашкӧ, фашистскӧй пуля инмис кокас. Менам ёрт, связист Саша Петров, кӧрталіс бинтӧн понлысь доймӧм коксӧ, вичмӧдіс сылы салдат паёкысь сёянтор. Нимтіс понсӧ Тайгаӧн. Саша войнаӧдзыс олӧма-вылӧма Удораын, Вашка вылын. Сійӧ нималӧма сэні бур вӧралысьӧн, а, дерт жӧ, пармаса быд кыйсьысь-лыйсьысь радейтіс нёль кока ёртӧс — понйӧс.

Петров корис командирӧс, медым Тайгаӧс лэдзисны кольны дивизионӧ. Со тадзи понйыд и веськаліс салдатъяс дінӧ.

Ӧтчыд артиллеристъяс дасьтысисны фашистъясӧс водзӧ вӧтлӧм-зырӧм кежлӧ, виччысисны командноӧй пунктсянь тышӧ кутчысьны тшӧктӧм. Сӧмын колӧ жӧ, друг пунктыдкӧд йитӧдыс вошис.

— Гашкӧ, мина веськаліс проводас? Колӧ корсьны орӧмсӧ да регыдджык йитчыны командноӧй пункткӧд, — тшӧктіс командир.

— Ме муна корсьнысӧ, — шыасис Петров. — Сӧмын Тайгаӧс кутӧй, медым оз торк чӧвлунсӧ.

Саша босьтіс телефон трубка, проводъяс да мӧдӧдчис фронт пӧлӧн. Вӧрӧгыд миянлысь позицияяснымӧс сӧмын и югдӧдліс трассируйтысь пуляясӧн, лыйліс снарядъясӧн. Колис кад, а связистыд абу и абу. Шуим корсьны ёртнымӧс.

Степан Булышев, Сашалӧн ёртыс, босьтіс Тайгаӧс, да кыкӧн кутісны уйны телефон линиялань. Пон ӧдйӧ аддзис Сашалысь кок туйяссӧ да исасигтырйи нуӧдіс Степанӧс ас бӧрсяыс. Регыд и аддзисны найӧ Петровӧс. Сійӧ, вӧлӧмкӧ, чорыда ранитчӧма.

Госпитальын бурдӧдчӧм бӧрын Петров бӧр локтіс дивизионӧ.

Мӧдысь Тайга отсаліс мездыны неминучаысь артиллеристчасӧвӧйӧс. Вӧлі пемыд арся вой. Гӧгӧр чӧв-лӧнь. Но чӧвлунсӧ торкисны кутшӧмкӧ шыяс. Тайга кыӧм вылас уйис шыясланьыс. Недыр мысти кыліс понлӧн увтӧм да лыйӧм шы. Вӧлӧмкӧ, фашистскӧй разведчикъяс кӧсйӧмаӧсь часӧвӧйӧс босьтны пленӧ. Салдатъяс садьмисны да фашистъяс кузя восьтісны автоматъясысь би. Югдӧм бӧрын ставӧн аддзисны, мый миян позициясянь неылын мылькт вылын куйліс Сашалӧн нёль кока ёртыс. Фашистыд лыйӧма сійӧс.

Гуалісны Тайгаӧс мыльк вылас. Саша Петров сувтӧдіс неыджыд сюръя да тувъяліс пӧвтор. Сэтчӧ гижис: «Тані куйлӧ герой, Тайга пон».

Война бӧрын Саша Петров ветлӧма Белоруссияӧ да корсьӧма Тайгалысь гусӧ, казьтыштӧма бур кывъясӧн ассьыс нёль кока ёртсӧ.

— Со ӧд кыдзи овлӧ,— вӧчис кывкӧртӧд вӧвлӧм фронтовик.

МЫЙ ЙЫЛЫСЬ ЮӦРТІС КАТША

Миян разведрота сувтіс шойччыны пожӧма яг бокӧ. Вӧлі пажын кад. Салдатъяс азыма нуръясисны шыдӧса рокӧн,— паніс ассьыс висьтсӧ ветеран-фронтовик Иван Иванович Сухарев.

Виччысьтӧг кыськӧ катша воис. Гашкӧ, кыліс чӧскыд рок дуксӧ да. Чеччалігтырйи повтӧг матыстчис миянлань. А сэсся пуксис коз пу лап вылӧ, код улын сулаліс кӧлесавывса пусянін, да гораа кутіс китшкыны.

— Кыланныд, китш-котшыдлы рок ковмӧма,— шуис лейтенант пусьысьлы.

— Ковмӧма кӧ, и вичмӧдышта,— нюмъяліґтырйи вочавидзис пусьысь. Сэсся ыджыд дар тыр рок пуктіс пожӧм улӧ да корис: лок пӧ пажнайт, трасича.

Тшыг лэбачыд тэрмасьӧмӧн быродіс чӧскыд роктӧ да бӧр пуксис коз пу лап вылӧ.

Пажын бӧрын лейтенант перйис сумкасьыс рӧмпӧштан да бритва, пуксис пусянін дорӧ бритчыны. Бритчӧм бӧрас мыссис шоныд ваӧн да кӧсйис идравны бритчан станоксӧ да рӧмпӧштансӧ. Но кыдзи корсис, сідзи эз и аддзы рӧмпӧштансӧ. «Некод дзик эз вӧв ме дорын, коді нӧ вермис гусявны, — мӧвпыштіс ас кежсьыс командир. — Дерт жӧ, катшаыд шышӧдіс сійӧс».

— Рӧмпӧштансӧ меным гӧтыр козьнавліс чужан лунӧ, — жальпырысь висьталіс ёртъясыслы лейтенант.

— Кӧнкӧ тані матын, тыдалӧ, катшаыдлӧн позйыс, колӧ корсьны, — корис салдатъясӧс пусьысь Иванов.

Ставӧн босьтчисны корсьны китш-котшлысь позсӧ. Регыд и аддзис Ивановыд сійӧс пӧрысь пожӧм лапъяс пӧвстысь.

Тані быдса склад, но бурторйыс нинӧм абу, сӧмын рӧмпӧштан да сьӧм видзан кӧшель, — висьталіс сійӧ.

— Кутшӧм кӧшель? — юаліс лейтенант.

— Да со, на кут!

Лейтенант восьтіс кӧшельсӧ да перйис сэтысь бумагатор, кытчӧ вӧлі гижӧма: «Прощай, Ваня! Менӧ фашистъясыд воккӧд вер туйӧ нуисны. Энӧ вунӧдӧй миянӧс, косӧдӧй ставсьыд гадъяслы».

Лейтенант ыджыда ышловзис: «Коньӧръяс, донаяс...».

Тані матын эз вӧв йӧзлӧн оланіныс, а неылын кӧрт туй. Гашкӧ, нылыд кӧшельсӧ шыбитіс вагон ӧшиньӧдыс.

Катшаыд бара пуксис неылын сулалысь пу вылӧ да гораа кутіс китшкыны.

— Ме ногӧн, лэбачыд эз рок сёйны лок миян дорӧ. А аслыссикас кывворнас кӧсйис висьтавны, мый сылӧн позйын эм зэв колана юӧр, — вӧчис кывкӧртӧд лейтенант.

Миян рота воис Берлинӧдз. Вермӧм бӧрын Германияын мездім рабствоысь уна войтырӧс. Найӧ бӧр бергӧдчисны гортаныс. Ме чайта, мый и сійӧ нылыс бӧр воис чужанінас, — помаліс ассьыс висьтсӧ фронтӧвик.

Александр Некрасов (Гамса) чужліс 1931 вося сора (юль) 30 лунö Емдін районысь Гам сиктса Кырув гездын. Помавліс Гамса шöр школа да Коми пединститут. Комын куим во чöж вöлі Гамса шöр школаын директорöн, велöдіс математика. Сылы сетöма Коми АССР-са школаясысь заслуженнöй велöдысьлысь да Емдін районса почётнöй гражданинлысь нимъяс. Ёна тöждысьö коми йöз вöсна, коми культура сöвмöдöм вöсна.

Александр Некрасовлöн петавлісны нин «Восьтіс öшиньсö кыа» (1987), «Авъя лэбач — коми кыв» (1990), Гöрд сатин дöрöм» (1995), «Шудыд — тэрыб лэбач» (1998), «Таланты были, есть и будут» (2001) «Чужанінöй менам – мыла сьыланкыв» (2002), «Чужанінöй менам — мыла сьыланкыв» — «Родина моя — задушевная песня» (2005), «Олöмыслöн рöмпöштан» (2007), «Они ковали Победу» (2010) небöгъяс.

ЮРИНДАЛЫСЬ

Коми сьыланӧй менам

Авъя лэбач – коми кыв 4
Коми сьыланӧй менам 5
Югыд томлунӧй 6
Ӧшкамӧшка 7
Ӧти думӧн ола 8
Выль вося козин 9
Катя, Катя, Катерина 10
Муса нывъяс 11
Ар 12
Вижъюр 13
Тэ Победа дорин 14
Емдін район 15
Лолӧй радлӧ тэнад гажӧн 16
Лунвылӧ лэбӧны юсьяс 17
«Хромка» гудӧк 18
Лиза, Лиза, Лизавета 19
Коми Республикалӧн бать 20

Коми муӧй, муса чужанінӧй

Коми сьылан, сьыланкыв 23
Коми сьылан 23
Сьӧлӧмшӧрӧй, Коми муӧй 24
Радейта ме пӧся 25
Коми муыд сылы ас 26
Парма-вӧрӧй 26
Коми кыв 27
Мам кодь муса чужанін 27
Кор локта чужанінӧ, гортӧ 28
Гам гӧраӧй 29
Школа-мам 30
Чужанін 31
Ошка ме чужанін муӧс 32
Мамлӧн бурсиӧм 33

Ме радейта 34
Сьӧлӧм паніс сьыланкыв 35
Дона пиӧй 36
Челядьдырся воясӧй 37
Гортса ен 38
Кольӧм кадкӧд сёрни 39
Пыр на шулӧны 40

Восьтіс ӧшиньсӧ кыа

Восьтіс ӧшиньсӧ кыа 42
Кодзула войӧ 42
Асъя серпас 43
Кыа 43
Медводдза дзоридз 44
Льӧм пу – мича шондібан 45
Шоныд зэр 46
«Гӧрд чышъянсӧ павкнитіс кыа...» 46
Арся серпасъяс 47
«Зарни шонді вӧчис лунтыр сьӧкыд удж...» 47
Кӧкӧй-ныланӧй 48
«Кӧдзыд пӧль козьнасьӧ эзысьӧн...» 49
Туröб 49
Мельник – вой тӧв 50
Асъя кыа 50
Кӧдзыд вой тӧв 51
Петыр лун 51
Шондіӧй-мамӧй 52
Дзоридзалысь льӧм 53
Шонділӧн зарниыс тырмас 54
Козьналӧ майыс 54
Ичмонь пелысь 55
Тёльӧдчысь ю 55
Арыс тӧвлань со сынӧ 56
Сӧстӧм ключ 56
Чикышъяс 57
Тулыс 58
Пуксьӧ лун 58

«Тӧвлань нин ар помыс сынӧ...» 59
Аддзысьӧм 60
Бурлак тӧлысьӧй 61
Радейта ме 62
Туриясӧн лоим ми 62

Мӧдлапӧвлань кыскӧ лолӧй

Мӧдлапӧвлань кыскӧ лолӧй 64
Томлун 65
«Кор дзоридзӧн ӧвтчӧ веж льӧм...» 65
Сьыв вай мыла сьыланкыв 66
Шуа, донаӧй 67
Шуд 68
Бара на тулысыд воас 68
Комынӧд тулыс 69
«Зонъясӧй ті, зонъясӧй...» 70
Муслунтӧ кут 71
Гам Кырувын 72
«Сӧстӧм ёль кодь гӧлӧсӧн...» 73
Муслун би 74
Челядьдырся муслунӧй 75
Радейтчӧм 75
Кассяна во 76

Озырлуныд уджын

Ур да сизь 78
Сюзь да шыр 78
Гожӧмыд чӧжӧ, а тӧлыд нёлялӧ 79
Озырлуныд уджын 80
Кӧк 81
Вӧрса санитар 83
Кодкӧ и чӧсмасьӧ 84
Сюзь койт 84
Вӧрын 86
Сюсь йӧра 86
Ыджыд нюр 88
Йӧрапи 90

Гыча вад 92
Чери кыйысь кань 94
Дас куим арӧса ош кыйысь 95
Зарни деньга 97
Нёль кока ёрт: «Почётнӧй железнодорожник» 98
Омӧлькӧд венласьӧм 100
Хромка 101
Йӧнӧд дорын 102
Сыктывкарӧ 104
Гӧрд сатин дӧрӧм 105
Дона 111
Война кадӧ 113
Батьсянь письмӧ 114
Батьлы письмӧ 115
Фронт вывсянь письмӧ 116
Лысан вӧв 117
Няньла рочӧ 118
Нёль кока ёрт 119
Мый йылысь юӧртiс катша 121

Литературно художественное издание

НЕКРАСОВ АЛЕКСАНДР ИВАНОВИЧ
(ГАМСА)

УТРЕННЯЯ ЗАРЯ

Песни, стихи и рассказы
на коми языке

Художественный редактор – *А.Н. Некрасов*
Компьютерная верстка *Н.В. Вахнин*

Подписано в печать 20.07.2011. Формат 60×84 $^{1}/_{16}$
Бумага офсетная. Гарнитура «Peterburg»
Печать офсетная. Уч.-изд. л. 4,4. Усл. печ. л. 7,44
Тираж 118. Заказ № 5278

Отпечатано в ООО «Коми республиканская типография» с дискет заказчика в полном соответствии с качеством предоставленных материалов
167000, г. Сыктывкар, ул. В.Савина, 81